

Uppfattningar, förväntningar och didaktiska val

-en studie om undervisningens betydelse för pojkars skolprestationer

Ingela Åhslund

Huvudhandledare: Lena Boström

Biträdande handledare: Catharina Höjjer

Institutionen för utbildningsvetenskap

Uppsats för Licentiandexamen i pedagogik

Mittuniversitetet

Sundsvall, 2019-04-12

Akademisk licentiatuppsats som med tillstånd av Mittuniversitetet i Sundsvall framläggs till offentlig granskning för avläggande av filosofie licentiatexamen, fredagen den 12 april 2019, kl. 10.00, sal E 409, Mittuniversitetet, Sundsvall. Seminariet kommer att hållas på svenska.

Uppfattningar, förväntningar och didaktiska val

-en studie om undervisningens betydelse för pojkars skolprestationer

© Ingela Åhslund, 2019-04-12

Tryckt av Mittuniversitetet, Sundsvall

ISSN: 1652-8948

ISBN: 978-91-88527-96-7

Fakulteten för humanvetenskap

Institutionen för Utbildningsvetenskap

Mittuniversitetet, 851 70 Sundsvall

Telefon: +46 (0)10 142 80 00

Mittuniversitetet Licentiatuppsats 156

Till mina älskade barn Aroid, Linnéa och Gabriel

Förord

Min pappa påbörjade sin skolgång i Tornedalen under 1950-talet. Han berättade för mig hur han i första klass var tvungen att tala svenska, ett språk som han inte var så duktig på, eftersom han mest hade talat meänkieli (tornedalsfinska) hemma. De språkliga svårigheterna gjorde att han inte riktigt förstod vad läraren framme vid tavlan sade. Det fick till följd att han tyckte skolan var tråkig och det var nästan omöjligt för honom att sitta stilla. Min pappa var väl medveten om att läraren uppfattade honom som busig och omotiverad. Istället för att koncentrera sig på läsning och skolarbete, hittade han och hans kompisar på en hel del hyss och rackartyg, vilka de ofta utsatte sin lärare för. Skolan och klassrummet blev en plats där pappa vantrivdes. Han lämnade därför skolan så snart som möjligt, utan tankar på att studera vidare. Pappa var inte obegåvad, men hans begåvning passade inte in i den tidens skola. Han var lösningsfokuserad, kreativ och mycket verbal, vilket gjorde att han senare i livet hade framgångar i yrkeslivet.

I mitt tidigare arbete som specialpedagog har jag mött många pojkar som pappa. Det har varit pojkar, som på grund av att skolarbetet fått dem att känna sig dumma och värdelösa, utvecklat en negativ självbild. De har också ofta haft en känsla av att de förstörde för de andra eleverna. Dessa pojkar har många gånger låg tillit, inte bara till sig själva utan också till vuxna i skolan. Det är dessa pojkars och min pappas berättelser om skolan som varit ursprunget till mitt forskningsintresse. Det har också varit den drivkraft som gjorde att jag för fyra år sedan påbörjade en lång kunskapsresa.

De som varit mest betydelsefulla på denna kunskapsresa har varit min huvudhandledare Lena Boström och min biträdande handledare Catharina Höijer. Utan er vägledning i detta hantverk hade jag inte kommit i mål. Ni har på ett mästerligt sätt vetat när ni ska stötta, utmana och bromsa mig. Jag vill särskilt tacka dig Lena för din närvaro och din skicklighet inte bara i forskningshantverket utan också i handledningsprocessen. Sedan vill jag tacka dig Catharina för att du delat med dig av dina kunskaper både i analysarbete och i språklig kommunikation. Jag vill även tacka Magnus Oscarsson som jag haft förmånen att få stöd och hjälp av. Ett särskilt tack vill jag också rikta till Inga Wernersson för hennes läsning av mitt manus inför 75%-seminariet.

Jag vill också rikta ett stort tack till de kommuner som finansierat mig under min Licentiandutbildning. Här vill jag framförallt tacka för all support jag fått av mina närmaste chefer Birgit Edén och Maria Stål Sundqvist.

Jag vill också tacka den doktorandgrupp jag fått tillhöra under dessa år. Framförallt vill jag tacka Charlotta Rönn, Ulrika Gidlund och Håkan Karlsson som alltid funnits där om det är något jag undrat över eller något jag behövt diskutera. Särskilt vill jag tacka dig Charlotta som inför mitt 75%-seminarium både orkade läsa mina texter men också ombesörjde att jag fick något att äta.

Sen finns det personer som jag regelbundet haft förmånen att kunna bolla tankar och idéer med. Detta har varit mycket betydelsefulla personer som många gånger hjälp mig lyfta tanken och se saker på ett annat sätt. Tack för ert tålamod Susanne Wadell, Eva Andersson, Eva Stafrin och Johan Nordbäck. Johan vill jag dessutom tacka för att han vid flertalet tillfällen både läst och språkgranskat mina texter.

De personer som kommer sist på min lista över personer att tacka är i många avseenden de viktigaste, min man Erik och mina barn, utan vars kärlek och omsorg jag aldrig skulle ha kunnat genomföra detta.

Innehållsförteckning

Uppfattningar, förväntningar och didaktiska val	i
Abstract	ix
Delstudier	xi
1 Inledning	1
1.1 Syfte och forskningsfrågor	4
1.2 Studiens avgränsningar	4
1.3 Uppsatsens disposition.....	4
2 Problembakgrund och tidigare forskning	7
2.1 Individuella förutsättningar som kan påverka pojkars skolprestationer	8
2.2 Lärstrategier och förhållningsätt som kan påverka pojkars skolprestationer.....	9
2.3 Sociala strategier som kan påverka pojkars skolprestationer	11
2.4 Interaktion och bemötande som kan påverka pojkars skolprestationer	12
2.5 Förväntningar som kan påverka pojkars skolprestationer.....	14
2.6 Undervisning och förhållningssätt som kan påverka pojkars skolprestationer	15
2.7 Sammanfattning	16
3 Teoretiska utgångspunkter	18
3.1 Didaktisk teori och den didaktiska triangeln.....	18
3.2 Didaktisk kompetens	20
3.3 Didaktisk kompetens, didaktiska val och pojkars skolprestationer.....	22
4 Metod	24
4.1 Litteraturoversikten	24
4.1.1 Databasinsamlingen.....	25
4.1.2 Analysen av studierna	28
4.2 Enkätstudien.....	29
4.2.1 Enkäten	29
4.2.2 Databasinsamlingen.....	30
4.2.3 Metod för statistisk analys	31

4.3 Metoddiskussion	31
4.3.1 Den intergrativa litteraturoversikten	32
4.3.2 Enkätstudien	32
5 Resultat av studierna	34
5.1 Artikel 1. Nordic Research on Boys' Learning and School Performance: A Systematic Literature Review	34
5.2 Artikel 2. Teachers' Perceptions of Gender Differences, -what about Boys and Girls in the Classroom?	37
5.3 Sammanfattande resultat av studierna	39
6 Diskussion	41
6.1 Tidigare nordisk forskning och forskningsluckor?	41
6.2 Skillnader i uppfattningar mellan pojkar och flickor i förhållande till de didaktiska valen?	42
6.3 Skolprestationer, didaktisk kompetens och didaktiska val – en diskussion om de mest framträdande resultaten	45
6.4 Framtida forskning	46
7 Referenser	48

Abstract

The Nordic countries have a long tradition of striving for equality in education, nevertheless gender differences are increasing more in Sweden than in the OECD countries in general. The Swedish Education Act states a far-reaching compensatory responsibility for educators. However, there still is an over-representation of boys, with a foreign or poorer socio-economic background, among those who leave compulsory school without complete qualifications for upper secondary school. This forms the background for this study, which is aimed at investigating and analyzing boys' lower school performance in relation to conditions in the classroom. With an understanding based on the Nordic perspective, aspects identified as contributing to boys' lower school performance together with an empirical examination of teachers' perceptions of differences between boys and girls in relation to their perceived didactic choice, are studied. Through the conceptual framework of the didactic triangle, this study emphasizes teaching, learning, and teachers' responsibilities for students' academic outcome. The first study shows that, in contemporary Nordic research, a more diverse picture appears of what causes boys' poorer school performance than in previous international studies. However, boys' school performance is still mainly investigated based on social interaction and power structures within the boy group, or in relation to characteristics and conditions of the boy group or individual prerequisites. Thus, the analysis points toward gaps in the area of research, which indicates that our understanding of what causes the differences in school performance could be limited. In the second study, that examined the teachers' perceptions, some ideas about boys and girls emerged. First, boys could be understood as being more challenging in the classroom as they were perceived to be less motivated, more mobile and doing little or no school work. Second, in the analysis, individual work appeared as a frequent teaching method. Research has shown that many boys have difficulties with this method. This leads to the question if the differences that teachers experience between boys and girls could in part be caused and reinforced by the teaching they meet in the classroom. In addition, this may indicate an unawareness among the teachers about boys' and girls' different prerequisites and requirements in the classroom, which is an unawareness which needs to be addressed.

Keywords: boys' school performance, differences between boys and girls, teaching, didactic theory, didactic choices and competence

Delstudier

Åhslund, I. (2018). Nordic research on boys' learning and school performance: A systematic literature review. *Utbildning och Lärande/Education and Learning*, 12(2), 41-61.

Åhslund, I., & Boström, L. (2018). Teachers' Perceptions of Gender Differences: What about Boys and Girls in the Classroom? *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 17(4), 28-44

1 Inledning

I flertalet länder i västvärlden är flickors skolprestationer överlägsna pojkars (Lahelma, Arnesen & Öhrn, 2008). Sverige är det land i Norden där skillnaderna är störst, och allvarligast är situationen för lågpresterande pojkar med invandrarbakgrund och/eller sämre socioekonomisk bakgrund (Andersson, Nehlin, Mehek, & Zulmir, 2010; OECD, 2018; Sandell, 2007; Skolverket, 2017). Likväl är det dessa mindre privilegierade pojkar som ligger lägst vid olika kunskapsmätningar och som är överrepresenterade bland de elever som får någon form av särskilt stöd (Gustavsson, 2014; Skolverket, 2017). Dessutom är det många i denna elevgrupp som går ut grundskolan utan fullständiga betyg, vilket blir allvarligt då detta innebär att de saknar behörighet att antas till nationella gymnasieprogram.

Det är inte bara de förlorade möjligheterna att bli antagen till gymnasiet som gör frågan viktig, utan också det faktum att det idag är mycket svårare att bli anställd utan fullständiga grundskolebetyg. Detta är en förändring som uppkommit i och med att det idag finns färre yrken som inte kräver utbildning samt att det inom de flesta branscher och yrken finns en högre specialisering (Lahelma, Arnesen & Öhrn, 2008; Löfström, 2012). Konsekvensen kan således bli att pojkar, som redan lever i en utsatt situation, löper en högre risk att hamna utanför både skolsystemet och arbetsmarknaden. Dessa pojkar riskerar inte bara att stå utan utbildning och att bli arbetslösa, utan de har också en ökad utsatthet och risk för en ogynnsam utveckling över tid. Vinnerljung, Berlin och Hjern (2010) visar i en rapport att de som i vuxenlivet hamnat i missbruk, kriminalitet eller psykosociala problem ofta har en förhistoria av skolmisslyckanden, vilket de menar visar att ofullständiga betyg från grundskolan utgör en allvarlig riskfaktor. Sammantaget gör detta frågan om pojkars lägre meritvärden och skolprestationer mycket angelägen och betydelsefull.

Mot de ovan beskrivna konsekvenserna av ett skolmisslyckande har betygsskillnaderna fått myndigheter, organisationer och andra aktörer inom det sociala välfärdssystemet att uppmärksamma frågan. Detta har inneburit att forskare i samtliga nordiska länder fått i uppdrag att göra utredningar och forskningsöversikter för att kartlägga möjliga orsaker till, och konsekvenser av dessa skillnader (exempelvis, Björnsson, 2005; Evalueringsinstitut, 2005; Gordon et al., 2004; SOU, 2010; Sørensen, 2010; Wernersson, 2010). I de svenska utredningarna framhålls vikten av förbättringar i skolan och undervisningen för att utjämna dessa skillnader mellan könen (exempelvis Barnombudsmannen, 2015; Skolinspektionen, 2016; Skolverket, 2006;2009;

Vinnerljung, et al., 2010). Problemet har även uppmärksammats av utbildningsminister Anna Ekström. Hon framhåller att det i skolan länge varit fokus på olika jämställdhetsprojekt, medan undervisningen och likvärdiga förväntningar och krav inte fått samma uppmärksamhet:

Skolan arbetar fortfarande med olika jämställdhetsprojekt, separerade från undervisningen. Men som jag ser det handlar jämställdhet i skolan om hur undervisningen går till, att vi ställer höga krav på både flickor och pojkar. På det området har det nog gjorts för lite (Wallström, SvD, 21 november 2017).

I Sverige och de flesta länder i västvärlden är det självklart att pojkar och flickor har samma rätt att gå i skolan. Det är dessutom ingen skillnad om eleven bor i en stad eller på landsbygden, vilket innebär att skolan utifrån vissa aspekter har en hög grad av likvärdighet. Däremot finns det fortfarande aspekter av likvärdigheten som kan ifrågasättas utifrån de tidigare beskrivna skillnaderna i meritvärden, särskilt utifrån det i skollagen framskrivna kompensatoriska uppdraget. I skollagen framgår det att utbildningen ska utformas med hänsyn till barn och elevers olika behov. Det kompensatoriska uppdraget innebär att skolan ska sträva efter att utjämna och kompensera för elevers olika bakgrund och förutsättningar. Således finns ett långtgående ansvar för skolan att möta elevers olika behov inom ramen för den ordinarie undervisningen framskrivet i skollagen:

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära [...]. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. (SFS 2010:800 1 kap. 4 § sid 16).

Skolans kompensatoriska uppdrag i relation till de föreliggande betygs-skillnaderna kan således påvisa att det finns orsaker som kopplar till den undervisning som eleverna möter. Några av de forskningsöversikter som tidigare nämnts belyser att det fortfarande finns utmaningar för skolan utifrån detta uppdrag. Ett exempel är Skolverkets översikt från 2009, i vilken det förs

en diskussion om behovet av ny kunskap om hur jämställdhet och genus realiseras i skolans praktik och framförallt i undervisningen:

Det behövs ny kunskap om jämställdhet och genus i skolan. Bland annat behövs ytterligare kunskap om former för och innehåll i undervisningen, om den specialpedagogiska verksamheten, samt om jämställdhetsarbetet i skolans praktik. (SOU 2009).

Ytterligare något som pekar mot undervisningspraktiken är de studier som visar att lärarens bemötande och undervisning är mycket betydelsefull för elevernas studieresultat (Darling- Hammond, 2000; Grönlund, 2014; Hattie, 2009; Nias, 1987; Timperley, 2013). Öhrn och Holm (2014) påpekar dessutom att få studier är gjorda med specifikt fokus på pojkars skolprestationer utifrån undervisning och olika klassrumssituationer. Ett likande resonemang för Gidlund (2018) i sin avhandling, där hon menar att det fortfarande saknas forskning som dels fokuserar på elever i skolans tidigare årskurser, dels sätter lärares kompetens och undervisningens iscensättning i förgrunden.

Mot bakgrund av den identifierade forskningsluckan tar denna studie sin utgångspunkt i skolans uttalade ansvar att skapa en jämställd och likvärdig skola, i pojkars lägre skolresultat samt de villkor som lärarens didaktiska val skapar i klassrummet. Detta görs utifrån två antaganden. Det första är att pojkars skolprestationer påverkas och villkoras av den undervisning de möter i klassrummet. Det andra är att lärares föreställningar och uppfattningar om elever påverkar deras didaktiska val, det vill säga att lärares föreställningar, uppfattningar och didaktiska val har betydelse för pojkars skolprestationer. Dessa antaganden grundas främst på den forskning som visar att våra handlingar och val påverkas och är beroende av våra föreställningar och uppfattningar (Clark & Peterson, 1984; Scherp & Scherp, 2016; Weick, 1995). Dessa forskare åskådliggör att det finns en länk mellan lärares agerande och de uppfattningar och föreställningar de har om elevgruppen. Sammantaget formar antagandena en utgångspunkt för denna studie som också grundar sig i pedagogikforskningens betydelsefulla uppgift, så som den beskrivs av Granström (2012). Han menar att forskning inom pedagogik ska undersöka och synliggöra fördelar och nackdelar med olika pedagogiska förhållningsätt och metoder. Detta blir tydligt i licentiatuppsatsens syfte som är att belysa undervisningens betydelse i relation till pojkars skolprestationer.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka och analysera pojkars lägre skolprestationer i grundskolans lägre årskurser utifrån de villkor de möter i klassrummet. Dels att ur ett nordiskt perspektiv kartlägga vilka orsaker som identifierats bidra till pojkars lägre skolprestationer, och dels genom att empiriskt undersöka lärares uppfattningar om pojkar och flickor i undervisningssituationen i relation till deras uppfattade didaktiska val. Studien har utgått från följande forskningsfrågor:

- Vilka orsaker till pojkars lägre skolprestationer har tidigare nordisk forskning kunnat identifiera och finns det forskningsluckor?
- Hur uppfattar lärare skillnader mellan pojkar och flickor i undervisningssituationen i förhållande till de uppfattningar om den egna undervisningen som lärare ger uttryck för?

1.2 Studiens avgränsningar

I uppsatsen ställs pojkars lägre skolprestationer och meritvärden i förhållande till lärares didaktiska kompetens och val i centrum. Genom detta val har inte de flickor som har olika svårigheter i skolan synliggjorts. Detta innebär inte att de inte finns, det innebär bara att de inte beskrivs i denna licentiatuppsats.

Därtill tecknas bilden av pojkar i denna uppsats med stora penseldrag då huvudintresset ligger på undervisning och lärande, snarare än på pojkarna i sig. Detta innebär att *pojkar* refereras till deras biologiska kön utan någon större problematisering. De flesta uttalanden som görs om pojkar görs på gruppnivå, vilket inte innebär att det saknas en medvetenhet om att det kan föreligga stora skillnader på individnivå både inom pojk- och flickgruppen. Ytterligare en avgränsning är att uppsatsen endast består av en empirisk studie utöver den integrativa litteraturöversikten. För att synliggöra ytterligare aspekter och ge en djupare förståelse för det som händer i klassrummet är självfallet andra studier nödvändiga, till exempel observationsstudier och studier som undersöker både elevernas och lärarnas upplevelser.

1.3 Uppsatsens disposition

Uppsatstexten är disponerad på följande sätt; den första delen utgörs av licentiatuppsatsens kappa där de båda delstudierna redovisas, diskuteras och

utvärderas i förhållande till tidigare forskning och teorier. Den andra delen består av de två artiklarna som ingått i uppsatsarbetet. I kappan kontextualiseras och sammanbinds således delstudiernas resultat, vilket förtydligar uppsatsens position och bidrag till fältet.

I kapitel ett, som utgörs av inledningen, beskrivs vad som motiverar denna studie och varför den är angelägen. Inledningen avslutas med att syftet och forskningsfrågorna, studiens avgränsningar och disposition presenteras.

I kapitel två beskrivs tidigare forskning om pojkars situation i skolan. Kapitlet är uppdelat i sex områden. Det första området beskriver hur pojkars förutsättningar kan kopplas till deras skolprestationer. Det andra området beskriver pojkars lärstrategier i skolan och det tredje området pojkars sociala strategier i skolan. Det fjärde området beskriver pojkars beteende och handlingsstrategier i klassrummet. De sista områdena beskriver framförallt studier om lärares förhållningssätt, föreställningar och förväntningar samt hur dessa påverkar pojkars lärande och skolprestationer utifrån lärarens ansvar för det övergripande sammanhanget och lärandeprocessen i klassrummet. Kapitlet avslutas med en sammanfattning.

I kapitel tre beskrivs studiens teoretiska ramverk. Genom grundbegreppen i didaktisk teori illustreras lärarens ledarskap och undervisningssätt, vilket ger en koppling mellan lärarens värderingar och avsikter samt lärarens förmåga att skapa en gynnsam miljö. Med hjälp av den didaktiska triangeln synliggörs olika aspekter av lärarens val i klassrummet samt lärarens potentiella didaktiska kompetens.

I kapitel fyra beskrivs de metoder som användes i uppsatsarbetets två studier. Den första är en systematisk litteraturöversikt i vilken en integrativ design användes. Litteraturöversikten beskriver vad nordiska studier, publicerade mellan år 2000 och 2018, har fokuserat på avseende skolpojkar prestationer och förutsättningar. Den andra studien som presenteras är en enkätstudie, vars syfte var att beskriva lärares uppfattningar och attityder avseende undervisning, pojkars förutsättningar för lärande, samt pojkars lägre meritvärden.

I kapitel fem redovisas de två delstudierna samt en sammanfattning av studiernas resultat.

I kapitel sex diskuteras och utvärderas slutligen resultaten i delstudierna i relation till licentiatuppsatsens syfte och forskningsfrågor. En diskussion förs också om implikationer av studien samt möjliga framtida forskningsområden.

2 Problembakgrund och tidigare forskning

Det följande kapitlet presenterar forskning om pojkars förutsättningar och behov i klassrummet, det vill säga de förutsättningar som läraren bör ta i beaktande vid planeringen och iscensättningen av undervisningen. Kapitlet syftar således till att skapa en bakgrund till licentiatuppsatsens två delstudier som presenteras längre fram.

I de studier som belyser pojkars prestationer och situation i skolan samt kartlägger orsaker till varför pojkarnas skolresultat är lägre än flickornas har en mängd olika förklaringsmodeller lyfts fram. Dessa pekar på en rad olika orsaker från biologiska till socialt konstruerade (Björnsson, 2005; Wernersson, 2010). Dessa studier visar på beteenden, förutsättningar och behov hos pojkar generellt, men också på omständigheter som är särskilt betydelsefulla för de pojkar som är lågpresterande i skolan. Gemensamt för den forskning som presenteras i detta kapitel är att den har pedagogisk anknytning och beskriver några av de olika aspekter, begrepp och teorier som finns framlagda inom "pojkforskningsfältet".

Det första avsnittet presenterar forskning som har betoning på hur pojkars och flickors olika förutsättningar kan komma att påverka deras prestationer i skolan. Det andra beskriver pojkars lärstrategier och förhållningsätt i klassrummet. Det tredje beskriver pojkars sociala strategier i skolan och det fjärde beskriver pojkars interaktion i klassrummet. De två sista avsnitten presenterar forskning som beskriver den påverkan lärares förhållningsätt, föreställningar och förväntningar har på elever och i synnerhet pojkars lärande och skolprestationer. Dessa studier har stor betydelse för uppsatsens syfte och forskningsfrågor, mot bakgrund av antagandet att lärares föreställningar och uppfattningar om eleverna påverkar deras undervisning och bemötande (exempelvis Clark & Peterson, 1984; Scherp & Scherp, 2016; Weick, 1995). Dessutom blir studierna särskilt betydelsefulla i relation till de studier som visar att lärarens förväntningar har en större inverkan på de elever som redan har det svårt i skolan, det vill säga de lågpresterande eleverna, vilket är en elevgrupp som till övervägande del består av pojkar (Sorhagen, 2013).

2.1 Individuella förutsättningar som kan påverka pojkars skolprestationer

Pojkar och flickor kommer till skolan med delvis olika förutsättningar, vilket kan komma att påverka deras skolprestationer. Dessa skillnader kan också delvis utgöra möjliga förklaringar till de prestationsskillnader som i skolsammanhang finns mellan könen (Ingvar, 2010). Ingvar pekar framförallt ut två områden, språklig förmåga och mognad, inom vilka pojkar och flickor väsentligt skiljer sig åt.

Lenroot, et al, (2007) kunde i en omfattande klinisk undersökning av 387 personer i åldrarna tre till tjugosju år observera att pojkar biologiskt mognar fyra till fem år senare än flickor. Detta sammanfaller med beskrivningar av att pojkar senare börjar uppvisa ett mognare beteende i skolan (Hooper, Luciana, Conklin & Yager, 2004). Även om pojkarna mognar senare finns det ingen forskning som visar att det föreligger någon större skillnad i de kognitiva förmågorna mellan könen (Rosén, 1995). Den marginella skillnad Rosén kunde identifiera utgjordes av att flickor föreföll använda sina förmågor något mer generellt och att pojkarna använde sina förmågor något mer specialiserat och smalt. Roséns studie visade även att pojkarna hade något högre spatial- och matematisk förmåga. Skillnaderna var dock små och Roséns studie påvisar inte några könsskillnader i begåvningsstrukturen i sin helhet. Wernersson (2010) menar att detta visar att pojkar och flickor använder sina förmågor olika snarare än har olika förmågor.

Studier visar även på skillnader i hjärnans språksystem där forskarna kan se en mindre uttalad specialisering hos flickor än hos pojkar (Petersson, Silva, Castro-Caldas, Ingvar, & Reis, 2007). Petersson, et al. menar dock att de språkliga skillnaderna påverkas av individens interaktion med den omgivande miljön, det vill säga en språkligt rik miljö kan kompensera de grundläggande skillnaderna. Studier visar också att pojkar som redan har en lägre språklig förmåga många gånger får en långsammare läs- och skrivutveckling (Rutter, et al., 2004). Detta innebär att det finns pojkar där hemmiljön inte kunnat kompensera för de språkliga skillnaderna, och som därför kommer till skolan med sämre språkliga förutsättning, vilket således kan få konsekvenser för läs- och skrivutvecklingen om de inte beaktas i skolan.

Läs-, skriv- och språklig förmåga har en stor betydelse för skolprestationen och på detta område är skillnaderna i Sverige större än i många andra europeiska länder (Lentz, 2006; OECD, 2018). Damber (2012) menar att elevers socioekonomiska och etniska bakgrund har en större betydelse för utvecklingen av den språkliga förmågan än kön, vilket lärarna måste ta

hänsyn till när de planerar undervisningen så de svenska klassrumskoderna blir tillgängliga för alla barn, oavsett deras kulturella bakgrund. Vikten av att motverka dessa skillnader gällande den språkliga förmågan blir särskilt betydelsefull då elevers läsfärdigheter i fjärde klass dessutom i stor utsträckning kan förutsäga deras gymnasiebehörighet i nionde klass (Ingvar, 2010). Forskare på Island har kunnat se att flickor redan från de första åren i skolan utmärker sig då de är mycket bättre än pojkar i både språk och matematik. Halldórsson och Ólafsson (2009) kunde inte i deras studie se att skolan lyckas minska detta försprång utan istället eskalerade skillnaderna med elevernas stigande ålder. Detta var särskilt framträdande i gruppen med lågpresterande elever, vilka företrädesvis var pojkar.

2.2 Lärstrategier och förhållningsätt som kan påverka pojkars skolprestationer

Utöver mognad och de olika språkliga förutsättningarna visar forskning också att pojkar och flickor generellt har olika tillvägagångssätt att hantera skolarbetet. Detta innebär att deras lärstilar, lärstrategier och målorientering skiljer sig åt, vilket också kan ge ytterligare förklaringar till de skillnader i skolprestationer som tidigare beskrivits (Boström, 2004; Dunn & Dunn, 1999; Niemivirta, 2004).

Niemivirta (2004) visar i en studie att flickor oftare strävar efter att lära sig nya saker, förkovra det egna kunskapskapitalet samt utveckla det egna kunnandet (lärorientering och framgångsorientering). Pojkar däremot strävar efter att överträffa andra elever i skolarbetet, och framstå som kompetenta (prestationsorientering). I pojkguppen fanns det också elever som verkligen bemödade sig för att undvika misslyckanden, eftersom de var rädda för att framstå som odugliga och inkompetenta. Denna strategi fanns även inom flickgruppen men var inte lika uttalad och vanligt förekommande. Niemivirta tolkade detta som undvikande strategier, vilka ibland även kom till uttryck i en strävan att klara sig med minsta möjliga ansträngning och undvikande av krävande uppgifter, framförallt uppgifter som kunde leda till jämförelse. Dessa undvikande strategier kan således vara ett uttryck för en rädsla att misslyckas både akademiskt och socialt och de undvikande strategierna kan därför vara en skyddsstrategi för självkänslan och för den synnerligen viktiga sociala positionen (Jackson, 2006; Niemivirta, 2004). Både Jackson och Niemivirta menar att de undvikande strategierna kan vara det som ligger bakom att pojkar uppfattas ointresserade, omotiverade och bråkiga i

klassrummet. Det finns dessutom studier som visar att det är framförallt i de lägre årskurserna (låg- och mellanstadiet) som det finns pojkar som uppvisar dessa undvikande strategier då många pojkar är ovilliga att delta i klassrumsaktiviteter de uppfattar vara svåra (Myhill, 2002). Myhills studie visar dessutom att dessa strategier är vanligare förekommande inom gruppen lågpresterande pojkar.

De lärstrategier och förhållningssätt som beskrivits ovan framträder för pojkgruppen tydligast i arbetsformer där eleverna arbetar enskilt och självständigt (Nieminvirta, 2004). I det enskilda arbetet förutsätts eleverna kunna ta en hög grad av individuellt ansvar och på egen hand anpassa arbetet till den egna kunskapsnivån och utvecklingspotentialen (Vinterek, 2006). Studier visar dock att enskilt arbete begränsar framförallt lågpresterande elevers möjlighet att uppnå kunskapskraven (Håkansson & Sundberg, 2012; Vinterek, 2006). Vinterek menar att det finns ett samband mellan en hög grad enskilt arbete och sämre studieresultat, då arbetsformen påverkar många elevers motivation och engagemang. Vid enskilt arbete minskar dessutom elevernas direkta kontakt med läraren, vilket medför att läraren endast indirekt kan styra elevernas arbete och ökar risken för att elever skyndar sig igenom uppgifter så fort som möjligt (Carlgren, 2015). Carlgren och Vinterek menar att i dessa avseenden utmärker sig pojkgruppen då många pojkar har sämre självdisciplin och lägre grad av självständighet än flickor, vilket gör att de har svårare att klara en mer individualiserad pedagogik. Studier visar dessutom att många pojkar har svårt att förstå och uppfatta hur lärare vill att en uppgift ska utföras (Dunn & Dunn, 1999; Zimmerman, 2018). Vidare kan pojkars förmåga att arbeta självständigt och enskilt påverkas av den tidigare beskrivna lägre läs- och skrivförmågan, vilken enskilt arbete ställer höga krav på (Andreasson, 2007).

Sammanfattningsvis visar forskningen att många pojkar konkurrerar och tävlar i klassrummet, vilket kan göra att många pojkar uppvisar undvikande strategier. Den forskning som presenterats i detta avsnitt visar att många pojkar har svårare för den individualiserade pedagogik som innebär en hög grad av enskilt arbete, eftersom många pojkar har svårare att arbeta självdisciplinerat och självständigt.

2.3 Sociala strategier som kan påverka pojkars skolprestationer

Det finns flertalet forskningsstudier som försökt belysa pojkarnas skolprestation och situation i skolan utifrån de villkorande sociala normer som finns inom pojkgruppen (Björnsson, 2005; Wernersson, 2010). Connell (1995) menar att genusrelationer, framförallt i västvärlden, utgår från en symbolisk maskulinitet. Detta i sin tur menar Connell, ger upphov till föreställningar om en hegemonisk maskulinitet. Den hegemoniska, upphöjda och eftersträvansvärda maskuliniteten bygger på ett manligt heterosexuellt ideal som få män och pojkar kan leva upp till. Adler, Kless och Adler (1992) menar att detta ideal kan ses i många pojkgrupper där hårdhet, atletisk kompetens och social framgång (även i relation till flickor) ger socialt erkännande. Detta ideal är också många gånger mer eftersträvansvärt än akademisk framgång. Dessutom menar Björnsson (2005) att pojkar i skolsammanhang har en mer utmanande identitetsprocess. Han diskuterar även förekomsten av en manlig anti-skolkultur, vilken kännetecknas av ett distanstagande till skolan. Genom detta distanstagande från skolarbete iscensätter framförallt vissa pojkar sin maskulinitet. För många skolpojkar blir det således viktigare att vara populär bland kamrater och bra på idrott än att vara framgångsrik i skolans andra ämnen (Epstein, et al., 1998; Frosh, et al., 2002; Jackson, 2006; Mac an Ghaill, 1994; Younger, Warrington & Williams, 1999). Connell (1995) menar även att denna maktordning kan utgöra en begränsning för de pojkar som vill arbeta hårt i skolan eftersom en avvikelse från den manliga normen kan vara förenat med social exkludering, kränkningar och trakasserier. Forskning visar också att den manliga normen och oro för att inte uppfattas manlig nog, kan ge upphov till och driva på den rädsla för att misslyckas som tidigare beskrivits (Jackson & Nyström, 2015).

I Sverige och utifrån svenska skolförhållanden har ett flertal avhandlingar och artiklar problematiserat pojkars skolprestationer utifrån denna beskrivna maktordning, samt de socialt betingade villkoren som följer (Asp-Onsjö & Öhrn, 2015; Holm, 2008; Högberg, 2009; Kärnebro, 2013; Lahelma, 2002; Lundgren, 2000; Lyng, 2009). Dessa studier visar sammantaget att det finns ett komplext socialt samspel mellan pojkarna i skolan. Bilden av vad som är ett eftersträvansvärt manligt ideal nyanseras i studierna som visar att kriterierna för hög status även påverkas av lokala kontextuella faktorer och att även andra förmågor än de ovan beskrivna kan ge hög status, som exempelvis skicklighet i ett populärt dataspel (Holm, 2008; Lyng, 2009; Öhrn 2004).

Nyare studier visar också att den hierarkiska ordningen inom pojkgruppen kan medföra att pojkar hamnar i en balansakt mellan att vara populära och vara framgångsrika akademiskt (Asp-Onsjö & Öhrn, 2015). De framgångsrika pojkarna från framförallt medelklassen uppvisade ett noga avvägt förhållningssätt där ett aktivt deltagande i skolarbetet balanseras för att inte påverka pojkarnas position inom kamratgruppen. Dessa pojkar bevakar och försvarar sin position inom pojkgruppen med relativt subtila gester och kommentarer på bekostnad av de mindre framgångsrika pojkarna. Resultatet av Asp-Onsjö och Öhrns studie visar dessutom att lärarna var delaktiga i denna process genom att premiera och visa uppskattning för de pojkar som behärskade klassrummet. Asp-Onsjö och Öhrn menar att detta är ett förhållningssätt hos lärarna som kan innebära att de sociala positionerna och normerna förstärks och reproduceras, vilket kan utgöra en begränsning för de övriga pojkarnas lärande och utveckling i skolan.

En aktuell studie visar dessutom att studienormen bland pojkar förändrats (Zimmerman, 2018). Zimmerman menar att både pojkar och flickor tycker att det är viktigt att studera och göra bra ifrån sig i skolan. I de observerade klasserna kunde pojkar öppet studera ambitiöst utan några "sociala kostnader", det vill säga utan att förlora status i det sociala sammanhanget. I studien konstateras dock att även om pojkar anammat en kultur där studier och fina betyg sattes högt, förblev flickornas resultat i genomsnitt bättre än pojkarnas. Zimmerman menar att även om pojkar tillåts studera och vara lika ambitiösa som flickor, har de inte utvecklat samma förmåga att göra det.

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning att pojkars förhållningssätt till skolan påverkas av det sociala samspelet mellan eleverna, men att det finns en lokal diskurs att förhålla sig till. Aktuell forskning visar att både pojkar och flickor tycker att det är viktigt att studera och göra bra ifrån sig i skolan, men att pojkar många gånger inte utvecklat förmågan. Studier visar också att det är tillåtet för pojkar att vara duktig i skolan men för att få vara framgångsrik måste pojkar kunna balansera ett aktivt deltagande i skolarbetet med kraven inom kamratgruppen.

2.4 Interaktion och bemötande som kan påverka pojkars skolprestationer

Det finns ett flertal studier, både äldre och nyare, vilka belyser elevers talutrymme, interaktion och samtalsmönster i klassrummet. Dessa studier visar tämligen samstämmigt att pojkarna dominerar talutrymmet och

interaktionen med läraren (Eliasson, Sørensen & Karlsson, 2016; Kelly, 1988; Luke, 1994). Det finns dock studier som visar att en dominans av talutrymmet inte självklart innebär en fördel för lärandet, under det att pojkar får mer tillsägelser medan flickor får mer hjälp och stöd (Altermatt, Jovanovic & Perry, 1998; Jones & Dindia, 2004; Mørck, 2003; SOU, 2009; Younger et al., 1999). Forskare har kunnat konstatera att även om pojkar får mer uppmärksamhet i klassrummet, riktas ofta uppmärksamheten mot korrigerande av beteenden som läraren uppfattar som negativa, det vill säga att pojkar får mer tillrättavisningar och förebråelser (Younger et al., 1999). Det kan också konstateras att interaktionen mellan läraren och flickorna i högre grad var stödjande för deras lärande. Vidare har studier visat att det är några pojkar som är mycket aktiva och får mycket uppmärksamhet medan övervägande delen av pojkarna är relativt lågmälda i klassrummet (Altermatt, et al., 1998; Lundgren, 2000). Positiv uppmärksamhet får framförallt de pojkar som, av sina lärare, uppfattas vara högpressterande medan de som uppfattas vara lågpressterande får lite eller ingen uppmärksamhet (Asp-Onsjö & Öhrn, 2015).

I en nyare finsk studie kunde tre kategorier av lärares bemötanden och förhållningssätt identifieras, vilka kan utgöra begränsningar för pojkgruppen (Lunabba, 2013). En kategori utgörs av bemötandet av de *pojkar som man inte tar på allvar*. Denna kategori utgörs av uppfattningar och förhållningssätt där pojkars svagare motivation bortförklaras och negligeras. Lärarna i studien menar att lägre motivation är typiskt för pojkar och därför behövs det inte sättas in stödåtgärder för denna problematik. En annan kategori utgörs av avsaknaden av bemötande mot de *pojkar som inte väcker känslor*. Det är tysta tillbakadragna pojkar som blir osynliga i skolan och som därför inte uppmärksammas och får det stöd de behöver. Den sista kategorin utgörs av bemötandet av de *pojkar som väcker negativa känslor*. Detta är pojkar vars beteende i första hand upplevs som ett problem för omgivningen, men inte som ett problem för individen själv (Lunabba, 2013).

Sammantaget visar forskningen att det fortfarande finns en pojkdominans ifråga om talutrymmet i klassrummet, men det är inte alla pojkar som deltar i samtalen eller ens kommer till tals. Kommunikationen mellan pojkar och läraren kan istället många gånger handla om tillrättavisningar från läraren. Följaktligen visar dessa studier att pojkars verbala dominans inte på något sätt innebär att de får mer stöd och hjälp av sina lärare. Däremot kan uppmärksamheten mot ett fåtal pojkar och fokus mot oönskat beteende utgöra en begränsning för de andra pojkarnas lärande. Studierna visar även att det finns föreställningar om pojkar och flickor som kan bidra till de skillnader som finns i skolprestationer. Tsouroufli (2002) menar dessutom att

dessa föreställningar om pojkar och flickors klassrumsbeteenden påverkar hur lärare bemöter till de olika elevgrupperna i klassrummet. Både Mørck (2003) och Tsouroufli påpekar att dessa skillnader i bemötande och förhållningssätt från läraren är ofta outtalade och omedvetna. De kan därför tolkas som ett uttryck för en okunskap om pojkars och flickors förutsättningar och behov, men de kan också vara ett uttryck för en könsblindhet inför de strukturer som skapar och vidmakthåller föreställningar om genus.

2.5 Förväntningar som kan påverka pojkars skolprestationer

Ett annat område som intresserat forskare sedan slutet av sextioalet är huruvida, och på vilket sätt, lärares förväntningar utövar inflytande på och villkorar elevernas lärande och prestationer. När Hatties (2009) stora metastudie publicerades visade den att de förväntningar lärare förmedlar i klassrummet till och med kan ha avgörande betydelse för elevers studieresultat.

En av de första studier som publicerades inom detta område är Rosenthal och Jacobsons (1968) klassiska studie. I studien kunde de konstatera att det finns ett tydligt samband mellan lärares förväntningar på den enskilda eleven och dennes akademiska framgång. Rosenthal och Jacobsons studie åskådliggör dessutom att lärare interagerar olika med elever beroende på vilka förväntningar läraren har på eleven. I senare studier har forskare även kunnat observera att lärare är mer benägna att berömma elever som de uppfattade vara högpresterande än elever som de uppfattade som lågpresterande (Brophy & Good, 1970; Rubie- Davies, 2010). Rubie- Davies konstaterar även att lärare agerar på ett mer stödjande sätt gentemot de elever som de har höga förväntningar på och mer korrigerande mot elever de uppfattar vara lågpresterande.

Ytterligare finns det studier som visar att lärare har en positivare bild och högre förväntningar på flickor än på pojkar (Jones & Myhill, 2004; Younger et al., 1999). Younger et als. studie visar att flickor upplevs ha högre kommunikationsförmåga, bättre organisationsförmåga och vara mer självständiga. De upplevs också som mer uppgiftsorienterade, hjälpsamma och samarbetsvilliga än sina manliga klasskamrater. I motsats till flickorna uppfattas pojkar som dåligt förberedda, mindre motiverade samt barnsliga. Pojkar bedöms oftare av sina lärare utifrån de saker de inte kan eller vill göra, medan flickor bedöms utifrån deras prestationer samt att de följer lärarens

anvisningar (Jones & Myhill, 2004). Sammantaget visar studier att pojkar har lägre förväntningar på sig både avseende deras skolprestationer och på deras beteende i klassrummet (exempelvis Epstein et al., 1998; Frosh, et al., 2002; Jackson, 2006; Mac an Ghail, 1994).

Sammantaget visar studierna att många lärare har negativare uppfattningar om och lägre förväntningar på pojkar. Dessa uppfattningar kan ha stor betydelse och utgöra en begränsning för pojkarnas skolprestationer. Detta mot bakgrund av de studier som visar att lärarens agerande och bemötande påverkas av om de uppfattar en elev vara låg- eller högpresterande.

2.6 Undervisning och förhållningssätt som kan påverka pojkars skolprestationer

Det finns forskningsstudier som visar att skolan och många lärare inte tar tillräckligt stor hänsyn till elevers och framförallt pojkars särskilda förutsättningar och behov samt att undervisningen inte grupp- och individanpassas i tillräcklig utsträckning (Boström, 2013; Hugo, 2006). Flertalet studier har också kunnat identifiera ett samband mellan de relationer som läraren skapar i klassrummet och framförallt pojkars akademiska framgångar i skolan. Pojkar generellt och lågpresterande pojkar i synnerhet verkar vara mer beroende av trygga relationer och ett relationellt stöd i klassrummet, för att våga visa motivation och engagemang i skolarbetet (Francis, Skelton & Read, 2010; McWilliam, Scarborough & Kim 2003; Patrick, Kaplan, & Ryan, 2011). Det finns dessutom studier som visar att detta samband är särskilt tydligt hos pojkar i skolans lägre årskurser (Francis, et al., 2010; Patrick, et al., 2011; Osterman 2000; Wentzel 2002). I klassrum där eleverna upplever att det är socialt otryggt visar pojkgruppen mindre motivation, intresse och engagemang. Dessutom är förekomsten av undvikande strategier bland framförallt pojkar mer vanligt förekommande där än i klassrum där det motsatta råder.

Det relationella och organisatoriska stödet i klassrummet kännetecknas av att läraren visar respekt, tolerans, empati och intresse för eleverna (Nordenbo, et al., 2008). Nordenbo, et al. menar att utöver ett relationellt stödjande bemötande, bör läraren även förmedla att alla elever har potential att lära sig samtidigt som undervisningen anpassas och differentieras till elevernas olika förmåga att lära sig. Det gynnsamma klassrumsklimatet är således resultatet av höga förväntningar, relationellt stöd samt förebyggande strategier, vilket

syftar till att i undervisningen kunna möta elevers olika förutsättningar och behov.

Många pojkar har även ett större behov av att känna till och förstå de förväntningar som ställs på dem (Kaplan, et al., 2002). Detta innebär att det måste finnas tydliga sociala spelregler och en tydlig struktur på undervisningen, samt konkreta målsättningar för skolarbetet. Detta menar Kaplan, et al. kan beskrivas som ett stödjande klimat i klassrummet som inte bara är beroende av det sociala klimatet utan också av de lärstrategier eleverna fått med sig.

Det finns också pedagogiska utvecklingsarbeten och speciella satsningar på möjligheter att nå pojkar som presterar sämre i skolan. En aktuell dansk studie visar att genom intensiv träning av läs-, skriv- och räknefärdigheter i kombination med social träning går det att förändra förutsättningarna för de pojkar som redan har ett misslyckande i skolan bakom sig (Andersen, Nissen & Poulsen, 2016). Det sociala och organisatoriska stödet i kombination med att pojkarna får ökade kunskaper gör att de får bättre förutsättning att klara de krav som ställs på dem i skolan. Andersen, et als resultat visar att med detta arbetssätt börjar pojkar, som av skolan ansågs vara "hopplösa", lyckas och deras betyg och skolprestationer förbättras. Dessutom, genom studieframgångarna börjar pojkarna uppfatta sig själv som mer kompetenta och ge uttryck för ett större hopp om sin egen framtid.

Ytterligare ett sätt att anpassa och arbeta med jämställdhetsfrågor i klassrummet är genom genussensitiv undervisning, vilken bygger på en modell av Sinnes (2006). Den genussensitiva undervisningen innebär att läraren uppmärksammar de variationer som finns inom elevgruppen oavsett kön. Elevernas olika förutsättningar och behov tas således med när undervisningen planeras och genomförs. Sinnes menar också att läraren måste våga adressera frågor om kön, etnicitet och social klass när det är relevant. Detta sätt att se på undervisning speglar det synsätt på vilken denna uppsats vilar, vilket också tangerar skollagens och läroplanernas skrivningar om behovet av att anpassa av undervisningen till elevernas förutsättningar och behov.

2.7 Sammanfattning

Den tidigare forskningen visar att pojkars prestationer i skolan påverkas av individuella förutsättningar och förhållningssätt. Det finns skillnader i mognadstakt och i hur de använder sina kognitiva förmågor. Pojkar är också

senare i sin språkliga utveckling, vilket påverkar läs- och skrivförmågan. Förutom den senare språkutvecklingen, tyder studier på att framförallt yngre pojkar är mer tävlingsinriktade än flickorna, vilket kan innebära att de inte får med sig gynnsamma lärstrategier till högstadiet och gymnasiet. Dessutom när pojkarnas klassrumssituation undersöks visar undersökningarna att även om pojkar dominerar talutrymmet och har flest kontakter med sina lärare, har interaktionen oftare än för flickor, en negativ karaktär i form av olika tillrättavisningar.

De studier som presenterats visar sammantaget att pojkar och flickor generellt sett har olika förutsättningar och behov i skolan och i undervisningssituationen. Detta är förutsättningar och behov som läraren måste ta i beaktande vid planering och genomförandet av undervisningen. Sammantaget visar också studierna att gynnsammare förutsättningar för pojkarna skapas om läraren i undervisningen använder elevaktiva och samarbetsinriktade arbetsätt samt om läraren skapar ett relationellt stödande klimat i klassrummet. Det finns även studier som påvisar ett samband mellan framförallt pojkars undvikande strategier och det sociala klimatet i klassrummet, där de undvikande strategierna kan tyda på och vara ett uttryck för ett otryggt socialt klimat i klassrummet.

Sammanfattningsvis visar forskningen att det finns betydelsefull kunskap som relaterar till genus och kön, vilken är viktig att lärare känner till utifrån det från skolverket uttalade behovet av att öka likvärdigheten i klassrummet och i skolan. Utan denna kunskap finns det en risk att lärare behandlar pojkar och flickor på ett oreflekterat sätt, vilket sannolikt får konsekvenser för båda gruppernas lärande.

3 Teoretiska utgångspunkter

Detta kapitel behandlar studiens teoretiska utgångspunkter och ramverk. Det kompensatoriska uppdrag som skrivs fram i skollag och läroplaner innebär att lärmiljön och undervisningen är betydelsefull i skolans strävan mot ökad likvärdighet och jämställdhet. I studien finns, som nämndes i inledningen, två grundläggande antaganden. Det första, att pojkars lärande och skolprestationer påverkas och villkoras av den undervisning som iscensätts, och det andra, att lärares föreställningar och uppfattningar om eleverna påverkar deras didaktiska val (Clark & Peterson, 1984; Scherp & Scherp, 2016; Weick, 1995). Det vill säga, detta är ett antagande om att lärares didaktiska val och agerande i klassrummet påverkas av deras föreställningar och uppfattningar om pojkar och flickor

Denna studie utgår från ett didaktiskt perspektiv, vilket innebär att lärarnas uppfattningar om pojkar och flickor samt uppfattningar om undervisning och lärvillkoren i klassrummet sätts i förgrunden. Dessa uppfattningar utforskas och analyseras utifrån olika aspekter av den didaktiska triangeln. Den didaktiska triangeln är en teoribildning, vilken ger stöd för att utforska och förstå lärarens medvetenhet om undervisningssituationen och skapar ett verktyg för att systematiskt reflektera över hur undervisningen bör organiseras för att skapa bästa möjliga utveckling för varje enskild elev (Boström, Damber & Ivarsson, 2010; Håkansson & Sundberg, 2012).

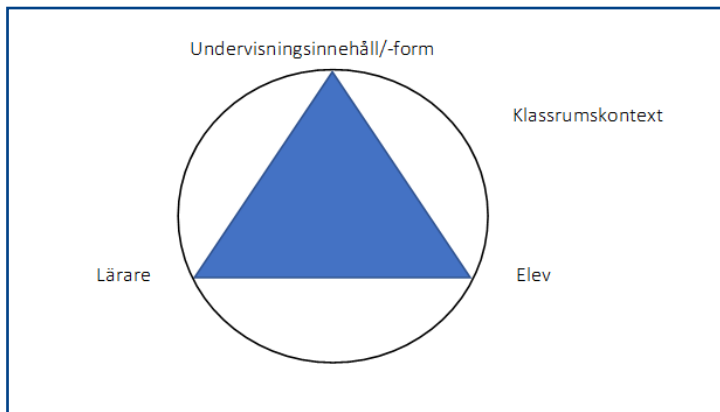
Enligt Håkansson och Sundberg (2012) kan det didaktiska verktyget dessutom synliggöra den förbindelse som finns mellan den iscensatta undervisningen och elevernas lärande. I denna studie handlar det om pojkars skolprestationer utifrån ett undervisningsperspektiv. Detta i vissa hänseenden dubbla fokus har sin grund i didaktikens ursprung, nämligen det grekiska ordet "didaktikó's" vilket betyder både undervisning och lärande (Jank & Meyer, 1997). I denna licentiatuppsats har både undervisning och lärande betydelse, då den belyser pojkars skolprestationer i relation till de uppfattningar om den egna undervisningen lärarna ger uttryck för samt de uppfattningar lärarna har om skillnader mellan pojkar och flickor.

3.1 Didaktisk teori och den didaktiska triangeln

Ett sätt att teoretiskt synliggöra och visa på komplexiteten av faktorer som påverkar lärandet och det som händer i klassrummet, är genom den tyska didaktiska triangeln (Künzli, 2000). I denna studie kommer den didaktiska

triangeln med utgångspunkt i de för lärmiljön och klassrumskontexten betydelsefulla lärarkompetenserna belysas.

Triangelns tre hörn är läraren, eleven, och ämnet. Detta gör att det finns tre axlar (relationer), ämne-elev, elev-lärare och lärare-ämne. De olika delarna av triangeln (visas i figur 1) interagerar på olika sätt, i olika grader och i olika sammanhang med varandra (Hopmann, 1997). Generellt sett åskådliggör modellen undervisningspraktikens komplexitet där olika faktorer samspelar. Detta innebär att modellen med en utgångspunkt i undervisningen och lärmiljön, synliggör de olika faktorer som villkorar lärandet. Figur 1 illustrerar de grundläggande aspekterna i undervisningssituationen, undervisningens innehåll/form, eleverna och läraren. Lärmiljö och undervisningssituationen är i denna uppsats avgränsad till klassrumskontexten.

Figur 1. Illustration av den didaktiska triangeln (Håkansson & Sundberg, 2012,s. 37)

Hörnet (undervisningsinnehåll/-form) visar på undervisningens specifika kunskapsinnehåll medan hörnet (elev) refererar till elevens lärande på individ- och gruppnivå. Hörnet (lärare) belyser lärarens yrkesskicklighet och personliga egenskaper. Den första relationen återfinns på triangelns högra sida och utgörs av relationen mellan ämnet och eleven. Denna axel visar på vilket sätt eleven tillgodogör sig och upplever innehållet i undervisningen. En aspekt av detta är de undervisningsmetoder som används. Axeln synliggör också relationen mellan förståelse och framställning (Augustsson & Boström, 2016). Den andra relationen ligger på axeln mellan elev-lärare. Relationen synliggör att det finns en koppling mellan lärarens värderingar

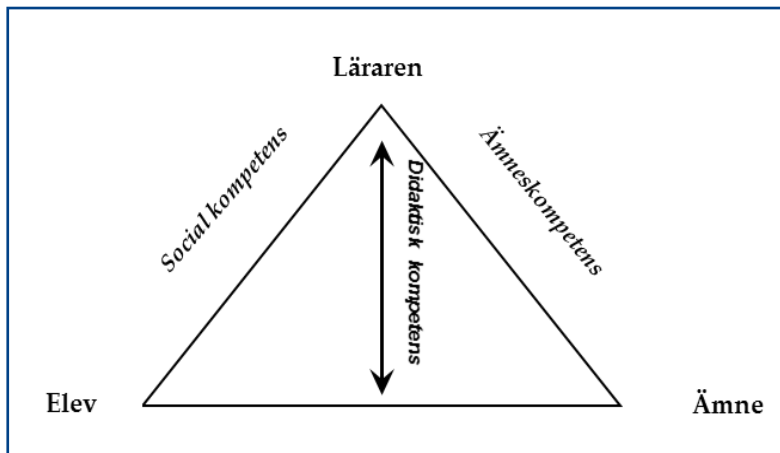
och lärarens förmåga att skapa en konstruktiv undervisningssituation (Steinberg, 2012; Wahlström, 2015). Denna relation blir viktig då den också visar lärarens ledarskap och undervisningsätt samt lärarens förståelse av vad som pågår i klassrummet (Steinberg, 2012).

På triangels vänstra sida återfinns relationen mellan läraren och ämnet och fokuserar på lärarens sätt att presentera ämnet. Det är således lärarens uppgift att mötet mellan eleven och ämnet blir så bra som möjligt, vilket är avhängigt den didaktiska kompetensen (Hopmann, 1997). Didaktiska tankegångar är långt ifrån nya. Redan under tidigt 1600-tal skrevs grundtexterna i verket "Didactica Magna" (Stora undervisningsläran) (Comenius 1627/1999). Några av huvudpunkterna i Comenius beskrivningar av didaktik återfinns i skolans kompensatoriska uppdrag, närmare bestämt utgångspunkten i att undervisningen skall anpassas efter elevernas fattningsförmåga.

3.2 Didaktisk kompetens

Den didaktiska triangeln tydliggör att undervisningen och lärvillkoren i klassrummet är avhängiga den kompetens läraren visar i planeringen och genomförandet av undervisningen (Nordenbo, et al., 2008). Denna kompetens består av den *kunskap*, den *förmåga* och de *attityder* som bidrar till att någon kan utföra sitt uppdrag (Hagen & Skule, 2004). Hagen och Skule menar att kompetens således betraktas som en kombination av kunskap (kunskapsaspekten) om vad man gör (färdighets- och förmågeaspekten) och vilka värderingar detta baserar sig på (attitydaspekten). Utifrån uppsatsens syfte kommer de olika kompetensaspekterna således användas för att tolka de kunskaper, färdigheter och attityder som lärarna ger uttryck för i förhållande till pojkars skolprestationer och skolsituation. Kompetensaspekten *kunskap* kan förstås som lärares förståelse för de förutsättningar och behov som finns inom elevgruppen (Hattie, 2009).

Kompetensaspekten *förmåga* kan förstås som den handlingsberedskap och de verktyg som lärarna ger uttryck för, att de använder för att möta pojkgruppens behov i undervisningen och klassrumskontexten. Slutligen kompetensaspekten *attityder* åskådliggör de värderingar som handlingsberedskapen baseras på. Ytterligare ett sätt att synliggöra lärares kompetens i förhållande till deras uppdrag görs av Pennlert (2013). Denne forskare beskriver kompetensen utifrån social kompetens, ämneskompetens samt didaktisk kompetens. Hur didaktisk kompetens förhåller sig till den didaktiska triangeln synliggörs i en modell av Pennlert (2013) (figur 2):

Figur 2 Illustration av den didaktiska kompetensen (Pennlert, 2013, s.517)

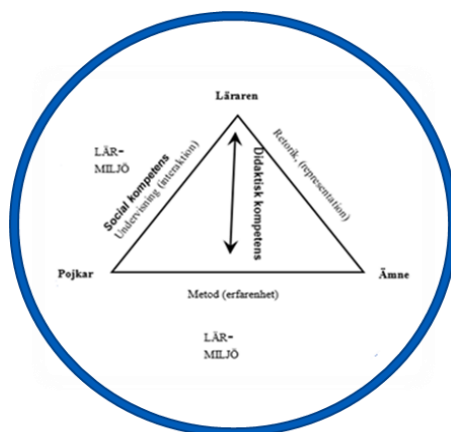
Pennlert (2013) menar att de sociala aspekterna av kompetensen visar sig i lärarens ledarskap i klassrummet, förmåga att se och bekräfta sina elever, skapa goda relationer och att ha kunskap om elevernas förutsättningar och begränsningar. Ämnesaspekterna av kompetensen utgörs av lärarens kunskap och förtrogenhet med de ämnen som den ska undervisa i. Övergripande ger de didaktiska aspekterna av kompetensen den relation som finns mellan lärarens undervisning och elevernas lärande.

I diskussionen kommer således lärarens didaktiska kompetens diskuteras utifrån en förståelse för begreppet som bygger både på Pennlerts (2013) och Hagen och Skules (2004) framställningar, det vill säga att kompetensen kopplas till lärarens förståelse, kunskaper om pojkarnas förutsättningar och behov i relation till undervisningssituationen. Pennlert och Hagen och Skule hävdar att det är i undervisningen lärarens handlingsberedskap synliggörs, det vill säga deras förmåga och färdighet att tillrättalägga och anpassa så att elever inte begränsas i sitt lärande. Sammantaget kan detta tolkas som att det är en komplexitet av kunskap, förmågor och attityder som utgör lärarens didaktiska kompetens, en kompetens som kan anses utgöra grunden för den handlingsberedskap lärare ger uttryck för.

3.3 Didaktisk kompetens, didaktiska val och pojkars skolprestationer

Syftet med denna uppsats har varit att bidra till förståelsen av pojkars lägre skolprestationer i grundskolans lägre årskurser utifrån de villkor de möter i undervisningssituationen och i klassrummet. Utifrån studiens utgångspunkt beskriver den didaktiska kompetensen lärares förmåga att utifrån kunskaper om pojkar och flickors förutsättningar och behov göra didaktiska val som främjar likvärdighet och jämställdhet i klassrummet. Detta visar även på inkluderingsaspekter av den didaktiska kompetensen. Detta är inkluderingsaspekter vilka innebär att det är lärmiljön som bör vara anpassad och inkluderande och inte tvärt om. I praktiken innebär detta att undervisningen måste anpassas efter elevgruppens förutsättningar och behov (Asp-Onsjö, 2006; Haug, 1999). En konsekvens av detta blir således att det är lärarens ansvar att variera undervisningen och använda varierande arbetssätt, samt att hitta den mest effektiva strategin för varje elev (Gidlund, 2018). Detta beskriver Gidlund som en inkluderande didaktik.

För att illustrera studiens synsätt har Håkansson och Sundbergs (2012) modell samt Pennlerts, (2013) modell sammanfogats (figur 3) och den bearbetade modellen lägger lärarens ledarskap och didaktiska val i förgrunden samtidigt som pojkarnas skolprestationer blir något underordnad, eftersom det är genom lärarens uppfattningar studien vill uttala sig om pojkars skolprestationer.

Figur 3.. Aspekter i lärmiljön utifrån den didaktiska triangeln

Figur 3 är således en syntes av de två tidigare presenterade modellerna av den didaktiska triangeln. I denna figur har läraren, eleverna och ämnet samma placering som i Pennlerts modell.

Läraren placeras överst i triangeln i denna modell, mot grundval av att läraren är den som organiserar arbetet och har det övergripande ansvaret i klassrummet. Läraren ses således som ansvarig för de förutsättningar, men också begränsningar för lärande som skapas i undervisningssituationen utifrån de olika didaktiska val som görs. Utgångspunkten för detta synsätt är den forskning som visar att läraren är den faktor som utövar mest påverkan på elevernas lärande av alla faktorer (Darling- Hammond, 2000; Hattie, 2009; Timperley, 2013). Vidare benämns det hörn som representerar eleven i andra liknande modeller, pojkar i denna modell. Den omslutande cirkeln symboliserar att undervisningen alltid sker i en kontext som på olika vis påverkar och sätter ramar för det som äger rum. Den här studiens intresse är avgränsat till klassrummet, vilket innebär att cirkeln utgör klassrummets gräns och triangeln med dess vinklar och axlar utgör olika aspekter av den undervisningssituation som möter eleverna.

Sammanfattningsvis möjliggör didaktisk teori analys av undervisningspraktiken, det vill säga en analys av det som lärarna upplever händer i klassrummet. Genom modellen av den didaktiska triangeln, kan en möjlig relation mellan lärarens uppfattade undervisning och pojkarnas skolprestationer undersökas. Med hjälp av de olika aspekterna som illustreras ger modellen ett verktyg för att analysera och problematisera lärarens didaktiska kompetens, skicklighet och förståelse av vad läraren uppfattar pågår i klassrummet. Dessutom förtydligas vikten av lärarens ledarskap och undervisningsätt. Detta är ett ledarskap i klassrummet som påverkas av lärarens värderingar och uppfattningar.

4 Metod

I detta kapitel kommer studiens olika metodval, urval och analysmetoder att presenteras. Detta görs i relation till de två delstudier som är genomförda inom ramen för uppsatsarbetet. Syftet med uppsatsen har varit att bidra till förståelsen av pojkars lägre skolprestationer i grundskolans lägre årskurser utifrån de villkor de möter i klassrummet med en utgångspunkt i lärares uppfattningar, föreställningar och didaktiska val, dels genom en litteraturöversiktsstudie, dels genom en enkätstudie. Litteraturöversiktsstudien syftade till att beskriva och problematisera den nordiska forskningen om pojkars skolsituation som publicerats under 2000-talet. Även i denna studie står undervisning och villkor i klassrummet i relation till pojkars skolprestationer och lägre meritvärden i förgrunden. Det preliminära resultatet av litteraturöversikten utgjorde en kunskapsbas för utvecklingen av den följande enkäten, vilket är en forskningsprocess som Yin (2014) samt Yates (2004) rekommenderar. Yates menar också att en litteraturöversikt möjliggör en positionering inom forskningsfältet. "A good discussion of the field sets up a story of why the particular topic of the thesis matters, as well as why it is appropriate to embark on it in such a way" (Yates s.72)

4.1 Litteraturöversikten

Det finns omfattande forskning som beskriver olika orsaker till att pojkar underpresterar i skolan, men det är framförallt studier som är gjorda utanför den nordiska kontexten. För att få ett grepp om nordiska studiers resultat och vilka framträdande förklaringsmodeller som finns på fältet inleddes uppsatsarbetet med en litteraturstudie. Den systematiska litteraturöversikten genomfördes också för att identifiera en möjlig forskningslucka. Studiens specifika syfte var att beskriva vad nordiska studier, publicerade mellan åren 2000 och 2018, har fokuserat på avseende skolpojkar prestationer, lärande och förutsättningar.

I studien användes en integrativ design, vilket innebär att studier med olika kunskapsanspråk och som använder olika metoder inkluderades. En integrativ design kan användas för att utvärdera tidigare forskning, men också för att ur ett bredare perspektiv bestämma och undersöka vad som är känt inom ett forskningsområde (Russel, 2005; Whittemore & Knafl, 2005). Således har både kvantitativ och kvalitativ forskning ingått. Metoden

användes på grundval av syftet, vilket var att identifiera framträdande intresseområden inom fältet samt öka förståelse av pojkforskningsfältet.

4.1.1 Datainsamlingen

En integrativ systematisk litteraturoversikt består av fem steg, vilka fick styra arbetsgången och rama in den övergripande designen (Whittemore & Knafl, 2005). Det första steget (1) är en probleminentifiering och formulerandet av syfte och forskningsfrågor. De forskningsfrågor som styrde granskningsprocessen var (a) vilka aspekter (teman) av pojkarnas prestation i förhållande till skolan som beskrivs, (b) finns det trender som framträder över tid, och (c) finns det fortfarande områden att upptäcka (en framtida forskningsagenda).

Det andra steget i studien bestod av litteratursökningen, vilken innehöll en omfattande sökstrategi. Ett integrativt tillvägagångssätt förutsätter minst två eller tre olika sökstrategier (Whittemore & Knafl, 2005). I enlighet med detta användes flera olika strategier för att få ett övergripande resultat.

Den primära sökningen gjordes i Gender Studies Database (GSD), som tillhandahåller indexering och abstraktioner som täcker hela spektrumet av könsrelaterad forskning, inklusive jämställdhet mellan könen, maskulinitet, postfeminism och könsidentitet. Detta följdes av en andra sökning i Education Resources Information Center (ERIC), som är en auktoritativ databas över litteratur och resurser som är indexerad och innehåller artiklar i fulltext. Tre tidskrifter söktes också igenom systematiskt, Gender and Education (G&E), Nordic Journal of Feminist and Gender Research (NORA) och Nordic Magazine for Masculinity Studies (NORMA). Ytterligare studier kunde identifieras under granskningsprocessen i referenserna till de utvalda artiklarna.

Följande nyckelord användes i olika kombinationer och i olika utsträckningar: pojkar, pojkars underprestationer, kön, könsskillnader, undervisning och grundskola. Endast artiklar som publicerats i en tidskrift som var peer-reviewed samt publicerade mellan åren 2000 och 2018 valdes. Studierna som valdes ut uppfyllde också följande kriterier: studien måste ha genomförts inom ramen för en nordisk grundskola, och studien måste bära möjliga förklaringar för pojkarnas underprestationer eller könsskillnader i skolprestationer. Studier uteslöts om de inte innehöll empiriska data. I tabell 1 visas en översikt över de källor och sökord som användes.

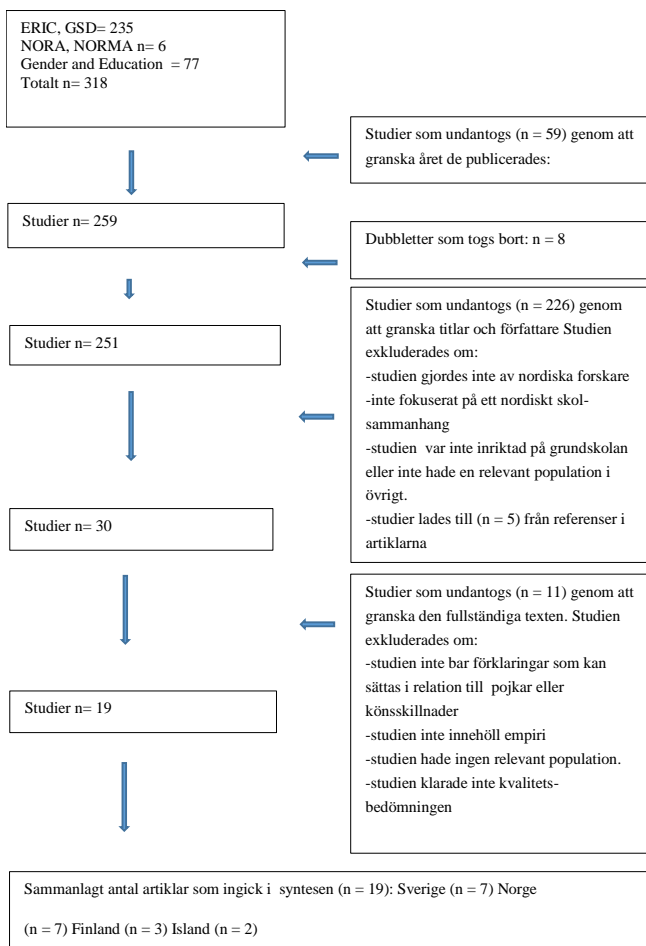
Tabell 1. Källor och sökord

Källa	Sökområde	Årtal	Keywords	Träffar
ERIC	Titel, abstrakt, sökord	2000–2018	boys, boys' school performance, boys' underachievement, gender differences, teaching, primary school, secondary school	189
GSD	Titel, abstrakt, sökord	2000–2018	boys, boys' school performance, boys' underachievement, gender differences, teaching, primary school, secondary school	46
NORA	Titel, abstrakt, sökord	2000–2018	boys, boys' school performance, boys' underachievement, gender differences	4
NOR MA	Titel, abstrakt, sökord	2000–2018	boys, boys' school performance, boys' underachievement, gender differences	2
G&E	Titel, abstrakt, sökord	2000–2018	boys, boys' school performance, boys' underachievement, gender differences, teaching	77

Med denna sökstrategi identifierades 235 artiklar i EBESCO databaserna ERIC och GSD. I tidskrifterna (NORA, NORMA, G & E) identifierades åttiotre artiklar och ytterligare fem studier erhöles i referenslistorna under granskningsprocessen. 318 artiklar sammanlagt kunde identifieras i den första sökningen. Femtionio studier kunde uteslutas efter en granskning av deras publiceringsår. Åtta studier kunde uteslutas då de var dubletter; en dublett definierades som en studie som hade registrerats i fler än en av de undersökta källorna. Efter detta uteslöts de studier som inte var genomförda i ett nordiskt sammanhang.

Exkluderingen utfördes manuellt genom att titel, namnet på forskaren och universitetet där forskaren var verksam då studien genomfördes granskades, samt att abstraktet lästes. I vissa fall granskades studien mer noggrant för att kunna avgöra om studien var relevant för litteraturoversikten. Artiklar uteslöts också om studien inte hade tonvikt på grundskolan. I denna fas tillkom också fem studier från referenser i de inkluderade studierna. Sammanlagt återstod efter dessa exkluderingskriterier trettio studier.

I urvalsprocessens nästa fas lästes dessa trettio studier i fulltext. Detta innebar att ytterligare elva studier exkluderades. Dessa valdes bort då studierna inte relaterade till pojkars skolprestationer eller könsskillnader. Studier som inte innehöll några empiriska data valdes också bort. Varje artikel utvärderades dessutom kritiskt för att bestämma studiens kvalité och förklaringsvärde. Utvärdering är ett betydelsefullt inslag i den integrerade litteraturgranskningen, då studier av låg kvalitet kan påverka validiteten av granskningen och försvaga de övergripande slutsatserna (Hopia, Latvala & Liimatainen, 2016). I denna studie användes endast studier som hade genomgått en peer-reviewprocess, men studiernas informativa värde och sammanhang bedömdes också. En kvalitetsbedömningsmall från Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) användes som stöd i denna process. SBU:s granskningsmall utbjuder en checklista vilket underlättar för granskaren att bedöma metodkvaliteten för en studie (Rosén, 2014). När granskningsprocessen var klar återstod 19 artiklar och fem avhandlingar. Urvalsstrategin visas i figur 3:

Figur 4 Urvalstrategi

4.1.2 Analysen av studierna

I studien användes en kvalitativ innehållsanalys för att syntetisera studiernas resultat och beskrivningar av pojkarnas skolprestationer, sociala positioner och lärande. Analysen inleddes med att studiernas syfte och resultat kodades. Inledningsvis genomfördes en kodning som var mer öppen och deskriptiv med syfte att få grepp om studien, ett förfaringssätt som skrivs fram av Cohen, Manion och Morrison (2011). Inledningsvis sammanställdes en övergripande sammanfattning som beskrev intresseområde, syfte, metod, urval och resultat

i studierna. Därefter kondenserades de meningsbärande delarna av texterna så nära de ursprungliga studierna som möjligt.

När denna första sortering var klar kodades de meningsbärande delarna enligt de aspekter som beskrevs. Flera koder med liknande innehåll grupperades och bildade underkategorier, som sedan bildade egna kategorier. Därefter vidareutvecklades analysen för att skapa strukturer och relationer utöver det direkt uttryckta. Denna del av analysen användes för att se gemensamma teman och möjliga trender i de granskade studierna. I analysen betonades de gemensamma teman som kunde urskiljas.

4.2 Enkätstudien

I den andra studien valdes en enkät för empiriinsamlingen. Enkäten utvecklades utifrån de områden som den tidigare litteraturöversikten pekat ut som relevant för pojkars skolprestationer. Denna artikel har också en medförfattare, Lena Boström. Vi fördelade arbetet så att jag var ensam ansvarig för bakgrunden till studien och insamlingen av empiriska data. Analysen av data och diskussionen/slutsatsen var gemensamma ansvarsområden.

4.2.1 Enkäten

Enkäten syftade till att undersöka vilka uppfattningar och attityder lärare har avseende undervisning, pojkars förutsättningar för lärande och pojkars lägre meritvärden. Enkäten bestod av fem delområden. Enkäten inleddes med ett antal bakgrundsfrågor om kön, utbildning, ålder och vilken årskurs som läraren undervisade i. Därefter följde frågor om vilka undervisningsmetoder läraren använde och i vilken utsträckning. Enkätens frågeområden var följande; lärares förväntningar på pojkar och flickor, pojkar och flickors förhållningssätt och beteende i klassrummet, pojkar och flickors målorientering och pojkars lärstrategier. Det fanns också frågor om vilka undervisningsmetoder som användes i klassrummet och i vilken utsträckning de användes. Svaren på enkätfrågorna utformades så att en rad olika undervisningssätt presenterades som läraren fick ta ställning till. Svartalternativen utformades som en skala med fem alternativ; aldrig, sällan, några gånger i veckan, varje dag, varje lektion.

I nästa del av enkäten skulle lärarna svara på en rad påståenden som kan visa på de förväntningar som finns på eleverna. Påståendena (4-13) var utformade med fyra alternativ utifrån en skala; stämmer inte alls, stämmer till viss del, stämmer i hög grad, och stämmer helt. Denna typ av skala är lämplig att välja

vid mätning av attityder och beteenden med hjälp av svarsalternativ som sträcker sig från den ena ytterligheten till den andra. Denna skala sorterar under ordinalskalan, vilket Djurfeldt, Larsson och Stårnhammen (2003) menar ger en möjlighet att upptäcka åsiktsgrader.

Svaren på de följande frågorna, de som handlade om hur pojkar och flickor uppfattades i klassrummet, var utformade så att de skulle besvaras två gånger. Utformandet bygger på en önskan om att först få en möjlighet att se den allmänna uppfattningen av eleverna för att sedan undersöka om det fanns upplevda skillnader mellan pojkar och flickor. Därför besvarades frågan först med de fyra följande alternativen att överväga; stämmer inte alls, stämmer till viss del, stämmer i hög grad, och stämmer helt. Därefter ställdes frågan igen med följande alternativ: Flickor mycket mer än pojkar, flickor mer än pojkar, ingen skillnad, pojkar mer än flickor, pojkar mycket mer än flickor. De sista frågorna i enkäten utformades så att läraren bara hade alternativen: Flickor mycket mer än pojkar, flickor mer än pojkar, ingen skillnad, pojkar mer än flickor, pojkar mycket mer än flickor.

4.2.2 Datainsamlingen

Målgruppen för enkäten var lärare som arbetade i klasser från förskoleklass till årskurs sex, det vill säga grundskolans låg- och mellanstadium. En mindre kommun i norra Sverige valdes ut utifrån att skillnaderna mellan pojkars och flickors meritvärden var större i kommunen än i övriga Sverige (<https://siriskolverket.se>). Pojkarnas lägre betyg och prestationer i skolan hade också hög prioritet bland förvaltningschefer, skolledare och politiker i den valda kommunen.

Genom detta intresse för frågan blev jag inbjuden till en ledningsträff där kommunens alla skolledare deltog. På mötet gavs möjlighet att beskriva bakgrunden till forskningsintresset och syftet med studien. Engagemanget från skolledarna innebar att enkäten kunde göras vid personalmöten då all personal var samlad. Sax, Gilmartin och Bryant (2003) menar att den ovannämnda datainsamlingsprocessen kan vara en fördel då svarsfrekvensen inte begränsades av tillgång till internet, dator eller surfplattor.

Innan enkäten skulle genomföras på de enskilda skolorna skickades ett mail ut till rektor. Mailet innehöll information om syftet med undersökningen, instruktioner om hur enkäten skulle genomföras samt en länk till själva enkäten. Under mötet avsattes god tid så att lärarna ingående kunde informeras om undersökningens syfte och de forskningsetiska principerna. Skolledningens intresse, mitt fysiska deltagande när enkäten genomfördes

samt att enkäten kunde göras på mötestid hade troligen betydelse för att lärarna skulle genomföra enkäten. Det kändes därför särskilt viktigt att lärarna verkligen informerades om att deras deltagande var anonymt och frivilligt och att de kunde avbryta när de ville. Möjligheten att genomföra enkäten under ordinarie mötestid medförde således att nästan alla grundskolelärare från den utvalda kommunen deltog i studien. På kommunens låg- och mellanstadieskolor arbetade ungefär 115 lärare i januari månad av dessa svarade 104 (över 90%) lärare på frågeformuläret. Denna studie kan i vissa avseenden ses som en totalundersökning då de utvalda respondenterna utgörs av alla kommunens lärare som undervisar på låg- och mellanstadiet. Enkäten gjordes under en period av tre månader under våren 2017.

4.2.3 Metod för statistisk analys

För att analysera data från enkäten användes dataanalysprogrammet IBM SPSS Statistics (version 24). I det första analyssteget användes endast beskrivande statistik i form av frekvenstabeller. Syftet med att använda beskrivande statistik var att få en överblick och sammanfatta resultatet. I nästa steg undersöktes möjliga korrelationer mellan variablerna. För att göra detta användes Spearmans rho (Spearmansrangkorrelations-koefficient), vilket är en icke-parametrisk analysmetod som kan användas när variablerna tillhör ordinalskalenivå. Pallant, (2013) beskriver att med hjälp av Spearmans rho kan korrelationskoefficienter undersökas, vilket innebär riktningen och styrkan i de identifierade korrelationerna. Spearmans rangkorrelation, eller bara rangkorrelation, är inom statistiken ett icke-parametriskt mått för sambandet mellan två rangordnade observationsserier (Henriksson, 2008). Med hjälp av Spearmans rangkorrelation uppskattas hur väl sambandet mellan två variabler kan beskrivas i form av en monoton funktion. En perfekt Spearmankorrelation på +1 eller -1 uppstår när den ena variabeln är en perfekt monoton funktion av den andra. De jämförda variablerna kopplar till de teman som framkom i relation till lärares förväntningar på pojkar samt uppfattningar om elevernas lärande och klassrumsbeteende.

4.3 Metoddiskussion

I detta avsnitt diskuteras styrkor och svagheter i de båda delstudierna utifrån deras giltighet, tillförlitlighet och generaliserbarhet. En diskussion förs också om hur uppsatsen sammanlagda resultat påverkas. Inledningsvis kommer dock de båda delstudierna diskuteras var för sig.

4.3.1 Den intergrativa litteraturöversikten

Det är viktigt att påpeka att trots en omfattande litteratursökning görs inga anspråk på att valda artiklar ger en fullständig bild av forskningen på området, men förhoppningsvis visar studien på några viktiga teman och trender. Det finns framförallt tre skäl till varför bilden av publicerade artiklarna inte är komplett. Den första var att jag endast kunde läsa artiklar skrivna på engelska (eller svenska) av isländska och finländska forskare. Detta kan ha påverkat resultaten när flera artiklar var tvungna att undantas även om deras resultat möjligen bär förklaringar till pojkers lägre skolprestationer i skolan. Därtill finns en svaghet i det stora antal artiklar som utgjorde det initiala antalet, som var över trehundra artiklar. I den första gallringen lästes inte studierna i fulltext, utan det var framförallt titlarna, författarnamnen samt abstrakten som utgjorde det underlag på vilket studier exkluderades. Det gör att relevanta studier kan ha valts bort, vilket i viss mån kan påverka och försvaga studiens tillförlitlighet.

För att få ett mer omfattande underlag för analysen valdes studier som var gjorda på grundskolan. Detta innebar att många av de studier som ansågs relevanta för denna studie var genomförda på äldre elever (högstadiet), vilket kan medföra en risk att de områden som ringades in i studien kanske inte är lika relevanta för yngre elever samt att områden helt förbises. Detta bredare urval kan vara betydelsefullt då enkätens frågeområden utgick från litteraturstudien. Styrkan i reliabiliteten ligger i studiens design då analysprocessen nogsamt följde de rekommendationer och steg som Whittemore och Knafl (2005) beskrivit, vilket kan borga för att det resultat som studien visar har tillförlitlighet och trovärdighet.

4.3.2 Enkätstudien

Enkätens konstruktion granskades av en senior forskare inom fältet. Pilotomgångar med enkäten gjordes i tre referensgrupper bestående av lärare, chefer och forskare. Baserat på deras svar och omdömen reviderades undersökningen flera gånger. Innehållsvaliditeten kan därför anses vara tillräcklig (jfr Tamhane & Dunlop, 2000).

Det finns flera sätt att se på populationen i denna studie, vilka kan bedömas vara både styrkor och svagheter för resultatet. Styrkan ligger i att studiens population omfattar i princip alla lärare på låg- och mellanstadiet i en kommun. Detta gör att inom det specifika fallet (kommunen) görs inget urval utan enkäten riktas mot samtliga lärare. Studien kan därför ses som en

totalundersökning. Svarsfrekvensen var också över nittio procent, vilket Sax, et al. (2003) menar är en mycket hög svarsfrekvens. Det fanns ingen systematik i bortfallet då de som inte svarade på enkäten var till exempel lediga eller sjuka. Det som kan uppfattas vara en svaghet är att studien inte byggde på ett slumpmässigt urval utan urvalet motiverades av ändamålet med studien. Valet av respondenter bygger på de skillnader i meritvärden som pojkar och flickor hade i kommunen.

Sammantaget kan trots allt tillförlitligheten bedömas vara hög då nästan alla grundskolelärare för de yngre åldrarna i kommunen besvarade enkäten. Trots det höga deltagandet utgör det låga antalet informanter ($n = 104$) en svaghet, då detta påverkar generaliserbarhet och gör att studien kan innehålla slumpmässiga mätfel. Resultatet av enkäten kan därför i stor utsträckning ses som beskrivning av de uppfattningar lärarna i den utvalda kommunen har. De generaliserade slutsatserna som dras måste i stor utsträckning underbyggas av tidigare forskning. Men med utgångspunkt i och med hjälp av dessa tidigare framlagda idéer och teorier kan denna svaghet överbryggas och vissa påståenden om lärarnas allmänna uppfattningar kan göras.

Ytterligare en svaghet är användandet av en icke-parametriska statistisk metod vid analysen av data. Detta berodde på att data låg på ordinalskalenivå. Icke-parametriska metoder har, vid jämförelse med motsvarande parametriska metoder, en lägre statistisk styrka (Henriksson, 2008). Tillförlitligheten vid användandet av en icke-parametrisk metod är beroende av urvalet i studien. Även om denna studie kan ses som en totalundersökning, är antalet respondenter inte så omfattande vilket försvårar möjligheten att generalisera utanför den valda kommunen. Emellertid motverkar totalundersökningen samt den höga svarsfrekvensen effekterna av den valda statistiska metoden.

Sammanfattningsvis har de båda studierna både starka och svaga sidor. I både den systematiska litteraturöversiktstudien och i enkäten kan urvalet utgöra en viss svaghet. I litteraturöversiktstudien är det framförallt avsaknaden av språkliga kunskaper som kan ha påverkat resultatet. I enkätstudien är det framförallt det låga antalet respondenter som i viss mån kan komma att påverka tillförlitligheten men framförallt påverkar generaliserbarheten. Dessa svagheter har dock tagits i beaktande och åtgärder har vidtagits för att minska effekten av dem så långt det är möjligt.

5 Resultat av studierna

Resultatredovisningen inleds med en sammanfattning av de två artiklar som ingår i uppsatsarbetet. Artikeln som beskriver enkätstudien är publicerad och den integrativa litteraturöversiktens manus är accepterat för publicering i en tidskrift. Grundmanuset till den integrativa litteraturöversikten påbörjades 2016 under en kurs inom forskarutbildningen. Arbetet med litteraturöversikten har dock tagit mycket längre tid jämfört med enkätstudien. Detta medförde att under en period arbetade jag parallellt med de båda studierna. Enkätstudien färdigställdes dock snabbare då jag hade en medförfattare. Arbetet med att färdigställa litteraturöversikten har tagit längre tid både i min egen arbetsprocess, men också vägen till publicering då det är ganska svårt att hitta en tidskrift som är intresserad av denna typ av studie.

5.1 Artikel 1. Nordic Research on Boys' Learning and School Performance: A Systematic Literature Review

I de nordiska länderna ökar betygsskillnaderna mellan pojkar och flickor mer än i OECD-länderna i allmänhet, detta trots att de nordiska länderna har en lång tradition av att sträva efter likvärdighet i utbildningen. Det finns omfattande internationell forskning som visar på olika orsaker och förklaringsmodeller till pojkars lägre prestationer i skolan, såsom pojkars beteende i klassrummet och pojkars sociala förhållanden. Syftet med den systematiska litteraturgranskningens var att beskriva specifikt nordiska studier, publicerade mellan 2000-2018 avseende skolpojkars prestationer, lärande och förutsättningar. Litteraturöversikten gjordes dels för att få en översikt av det nordiska forskningsfältet, dels för att identifiera eventuella luckor, samt påvisa behov av framtida forskningsstudier.

För att uppfylla syftet med studien användes en integrativ ansats, där både kvalitativa och kvantitativa studier inkluderas för att kunna skapa en översikt av forskningsfältet. Arbetsprocessen följde nogsamt de fem steg som beskrivits av Whittemore och Knafl (2005). Då ett så brett resultat som möjligt var önskvärt användes minst två eller tre olika sökstrategier. Dessutom användes ett antal nyckelbegrepp i olika utsträckning och kombinationer för att få ett övergripande resultat.

Resultatet av sökningarna visade att det var ungefär lika många studier gjorda med kvantitativa metoder (n = 9) som studier gjorda med kvalitativa metoder (n = 10). Under de senaste åren har antalet studier som berör pojkars skolsituation ökat, särskilt studier som använder en kvantitativ ansats. Resultaten av granskningen visade också att allt fler forskare använder etnografisk metod samt fler forskare som använder en kombination av observationer och intervjuer för att samla empiri.

När en syntes gjordes av de utvalda studierna kunde två huvudområden identifieras: sociala förutsättningar som påverkar pojkarnas prestationer, och krav och förutsättningar i klassrummet som påverkar pojkarnas prestationer. I de studier som ingick i analysen var det flertalet som hade fokuserat på socialisering, sociala förhållanden och identitetsprocesser kopplade till pojkarnas skolprestation. Många studier syftade också till att visa på de villkorande könsstrukturer som finns mellan pojkar. Det fanns också studier som belyste att lärare bidrar till, upprätthåller och reproducerar dessa könsstrukturer. Detta tema kan också ses som den dominerande diskursen inom det nordiska forskningsfältet.

Pojkars prestationer i skolan påverkas och villkoras av de sociala relationer som finns till både läraren och den övriga pojkgruppen (Epstein et al, 1998; Frosh et al., 2002). Denna förbindelse mellan relationer och prestationer finns representerad även i den nordiska forskningen, men de nordiska studierna visar en fördjupad och ytterligare mångfacetterad bild av de komplexa sociala förhållandena i skolan (exempelvis Asp-Onsjö & Öhrn, 2015; Eriksen & Lyng, 2017; Halldórsson & Ólafsson, 2009; Holfve-Sabel, 2011; Huuki, Manninen & Sunnari, 2010). Asp-Onsjö och Öhrn visar i deras studie att många pojkar måste inta en parallell positionering för att hantera dels, skolans krav dels förväntningar från kamratgruppen. Forskningen visar också att många pojkar är villiga att riskera sina betyg och resultat för att upprätthålla en positiv bild i pojkgruppen. Asp-Onsjö och Öhrn (2015) menar att detta är ett spel som högrepresterande pojkar ur medelklassen i högre utsträckning är skickliga på att hantera.

Nordisk forskning visar också att lärare många gånger blundar för det hårda sociala klimatet mellan pojkar i skolan. Det är inte bara lärarna som blundar för dessa trakasserier utan även pojkarna själva. Studier visar att många pojkar som utsätts för olika typer av kränkningar, nekar till att de trakasseras (Eriksen & Lyng, 2017, Lahelma, 2002). Eriksen och Lyng menar att detta kan bero på att om man som pojke erkänner att man blir utsatt, är det också ett erkännande av att man har lägre rang. För att bevara självkänslan tiger utsatta pojkar om sin situation. Det finns också lärare som använder den

hierarkiska strukturen mellan pojkar för att kontrollera klassrummet. Läraren skapar en lojalitet mellan sig och de mest populära pojkarna, de som styr klassrummet med hjälp av subtila gliringar och gester (Asp-Onsjö & Öhrn, 2015)

Den nordiska och den internationella forskningen visar en relativt samstämmig bild av pojkar i skolan. Pojkar förknippas oftare med beteendeproblem och våld i större utsträckning än flickor (Arnesen, 2000; Borg, 2015; Holm, 2010; Jones & Myhill, 2004). Nordiska pojkar får mer uppmärksamhet och utrymme i klassrummet, precis som pojkar i övriga västvärlden (Altermatt et al., 1998; Eliasson et al., 2016; Lundgren, 2000). Även om pojkar dominerar klassrumskommunikationen, är interaktionen med läraren inte alltid stödjande för deras lärande. Tidigare forskning har dock visat att talutrymmet ofta är koncentrerat till några få pojkar samt att interaktionen ofta består av tillrättavisningar från läraren mot någon eller några pojkar. Nyare forskning visar också att det framförallt är framgångsrika och populära pojkar som får positiv uppmärksamhet vilket kan reproducera maktstrukturerna mellan pojkarna (Asp-Onsjö & Öhrn, 2015; Holm, 2010; Lyng, 2009). Nyare svensk forskning problematiserar också pojkars beteende i klassrummet och menar att ett undvikande beteende skulle kunna tolkas som en skyddande strategi där eleven strävar efter att inte bli sedd som en misslyckad elev, snarare än som ett uttryck för ett motstånd mot skolan (Jonsson, 2014)

Den nordiska forskningen visar att pojkar har ett större behov av ledarskap och stödjande strukturer i skolan än flickor (Halldórsson & Ólafsson, 2009; Hopland & Nyhus, 2016, Samuelsson & Samuelsson, 2016). Hopland och Nyhus (2016) visar att det finns ett troligt samband mellan lärarnas ledarskap i klassrummet och pojkarnas arbetsinsatser. De kunde i sin studie se att då pojkar upplevde tydligt ledarskap ökade deras motivation och engagemang i både skolarbete och antalet hemuppgifter de gjorde. Nyare nordisk forskning ifrågasätter även om pojkars lägre prestationer i skolan verkligen kan kopplas till anti-skolkultur eller om anti-skolkultur kan ha blivit ett mer eller mindre omedvetet sätt att tänka och tala om pojkars skolprestationer, en diskurs. Detta menar Jonsson (2014) är en diskurs som kan påverka lärares sätt att uppfatta företeelser och händelser, vilket i sin tur påverkar deras handlande. Jonsson ifrågasätter om diskursen gällande anti-skolkultur reproduceras som ett narrativ, vilket döljer och bortförklarar en del pojkars rädsla och strategier för att inte uppfattas som misslyckade elever.

Sammanfattningsvis det största forskningsintresset finns inom sociala förhållanden och maktstrukturer, men genom den nordiska forskningen

nyanseras och problematiseras bilden av pojkar i skolan. Genom denna fördjupade förståelse kan äldre slutsatser och narrativ ifrågasätts, till exempel den tidigare nämnda anti-skolkulturen inom pojkgruppen. Analysen visar dock att endast ett litet antal studier har undersökt förhållanden i lärmiljön, det vill säga hur undervisning och villkor i klassrummet påverkar pojkarnas underprestationer och lärande.

5.2 Artikel 2. Teachers' Perceptions of Gender Differences, -what about Boys and Girls in the Classroom?

I Sverige har diskussionen om pojkarnas lägre betyg kommit i skuggan av minskade resultat i stora internationella jämförelser såsom PISA. Könsskillnaderna ökar mer i Sverige än i OECD i allmänhet, och de som har tappat mest är lågpresterande pojkar som har en sämre socioekonomisk bakgrund (OECD, 2015). Myndigheter, organisationer och olika aktörer inom skolväsendet och det sociala välfärdssystemet har betonat vikten av förbättringar i skolan och undervisningen för att utjämna skillnaderna och garantera en positiv utbildning. I Norden har ett flertal forskningsstudier som belyser och problematiserar olika aspekter av pojkars situation i skolan gjorts. Emellertid, finns det bara ett fåtal studier som har fokuserat på undervisning och det som händer i klassrummet, trots att det finns forskning som pekar på att lärare och undervisning är avgörande för elevernas lärande.

Syftet med studien var att beskriva hur grundskollärare på låg- och mellanstadiet uppfattar skillnader i beteende och lärande mellan pojkar och flickor i förhållande till egna förväntningar, undervisning och metoder. De specifika forskningsfrågorna var:

- a) Hur uppfattar lärare pojkars och flickors prestationer, lärande och beteende i klassrummet?
- b) Hur uppfattar lärare sig som lärare, deras undervisning och metoder i klassrummet?
- c) Hur relaterar lärarnas uppfattningar om pojkar och flickor med deras uppfattningar om deras undervisningsmetoder?

Resultatet tyder på att lärarna i allmänhet hade lägre förväntningar på pojkarnas förmåga jämfört med flickornas, att uppnå kunskapskraven och utbildningens mål. Dessutom kunde resultatet tolkas som att lärarna uppfattade pojkarna mer utmanande i beteendet i klassrummet. En majoritet av lärarna upplevde att flickorna var mer motiverade och självständiga i

skolarbetet och att flickorna förstod bättre vilka förväntningar som fanns på dem jämfört med pojkarna. Lärarna ansåg att pojkar i högre utsträckning har svårt att komma igång, att pojkarna gör lite eller inget skolarbete och har svårare att sitta still. Lärarnas svar kan tolkas som att pojkarnas beteenden i klassrummet inte var stödjande för deras lärande i relation till att pojkarna även uppfattades mindre självständiga och med lägre motivation för skolan och lärandet.

Studien tyder också på att det finns en korrelation mellan lärarnas uppfattningar om att flickor har en större förståelse av de förväntningar lärarna har på dem och att flickor uppfattas som mer självständiga och motiverade. Det motsatta gällde för pojkarna, ett samband mellan att lärarna uppfattade att de inte i samma utsträckning förstår de förväntningarna som finns på dem, att de uppfattas mer osjälvständiga, och mindre motiverade jämfört med flickorna. Dessutom kan resultatet tolkas så att lärare uppfattade att pojkarna har större svårigheter att arbeta självständigt, vilket kan tyda på att de har svårare att arbeta enskilt. Resultatet från denna studie kan således tyda på att lärarna upplever flickor som mer motiverade då de är självständiga i sitt arbete och att de har högre förmåga till självständigt (enskilt) arbete. Lärarna upplevde dessutom att flickor mer sannolikt skulle kunna uppnå kunskapsmålen jämfört med pojkarna. Lärarna upplevde att flickor mer sannolikt skulle kunna uppnå kunskapsmålen jämfört med pojkarna. Detta kan också tolkas som att pojkarna upplevs mindre motiverade som på grund av deras osjälvständighet och mer utmanande beteende i klassrummet.

Analysen visar att lärarna generellt hade en positiv syn på sin undervisning och de ansåg att de gjorde stora ansträngningar för att anpassa undervisningen utifrån elevernas förutsättningar och behov. När de beskrev sina arbetsmetoder framkom att enskilt arbete var, enligt lärarna, det näst vanligaste förekommande arbetssättet i klassrummet. I undersökningen uppgav en stor majoritet av lärarna att de använde enskilt arbete i undervisningen varje dag och ofta varje lektion. Samtidigt var det en majoritet av lärarna som uppgav att pojkar var oroligare i klassrummet, det vill säga att pojkarna upplevdes ha svårt att sitta stilla, prata om annat samt göra lite eller ingenting. Det mer utmanande beteendet i klassrummet kan vara tecken på att pojkar har svårare att klara den omfattande mängden enskilda arbetet. Arbetssätt som kan betraktas som mer elevaktiva, till exempel att arbeta i par, arbeta i grupper eller arbeta med surfplattor eller datorer uppgavs dessutom endast användas sparsamt, det vill säga några gånger i veckan.

5.3 Sammanfattande resultat av studierna

Det övergripande syftet med båda studierna har varit att bidra till förståelsen av pojkars lägre skolprestationer i grundskolans lägre årskurser utifrån de villkor de möter i klassrummet med en utgångspunkt i lärares uppfattningar, föreställningar och didaktiska val. De två forskningsfrågorna besvaras i delstudierna. Den första delstudien, den systematiska litteraturöversikten svarar på den första forskningsfrågan; vilka orsaker till pojkars lägre skolprestationer har tidigare nordisk forskning kunnat identifiera? Den andra forskningsfrågan besvaras med hjälp av delstudie två; Hur uppfattar lärare skillnader mellan pojkar och flickor i klassrummet i förhållande till förväntningar och undervisningsmetoder?

Tabell 2 Översikt över delstudierna

Artikel	Centrala begrepp	Urval	Metod och analys	Resultat
<i>Nordic Research on Boys' Learning and School Performance: A Systematic Literature Review</i>	Pojkars underprestationer, Lärmiljö, Sociala förhållanden	Nordisk forskning publicerad 2000-2018	Systematisk litteraturstudie, Integrativ design, Kvalitativ innehållsanalys	Analysen tyder på att det finns två huvudspår inom forskningen: sociala förutsättningar som påverkar pojkarnas prestation och krav i klassrummet som påverkar pojkarnas prestation. Tonvikten i forskningen finns dock inom sociala förhållanden och identitetsprocesser. Analysen visar också att det finns också enighet i studierna om hur pojkar uppfattas i skolan. Den bilden nyanseras och problematiseras i den Nordisk forskning. Endast ett litet antal studier fokuserat på förhållanden i lärmiljön i förhållande till pojkars underprestationer och lärande, vilket tyder på en lucka i forskningsfältet och behovet av ytterligare forskning.
<i>Teachers' Perceptions of Gender Differences -what about Boys and Girls in the Classroom?</i>	Didaktik, Könsskillnader, Lärares uppfattningar, Undervisning	104 lärare på låg- och mellanstadiet	Enkät, Deskriptiv statistik, Bivariata analyser	Resultaten visar att lärarna hade en positiv bild av sin undervisning. De hade dock generellt sett lägre förväntningar på pojkarna än på flickorna. Lärarna upplevde också att de gjorde stora ansträngningar för att anpassa undervisningen till elevernas förutsättningar och behov. Individuellt arbete var en ofta använd undervisningsmetod, även om detta uppfattades som mindre gynnsamt för pojkarnas lärande utifrån att pojkarna upplevdes mindre självständiga, hade svårt att komma igång samt att pojkarna i högre grad gjorde lite eller inget skolarbete. Pojkarna uppfattades dessutom ha lägre förmåga att sitta stilla, vara tysta samt att pojkarna uppfattades de vara mindre motiverade än flickorna. Detta sammantaget tolkas i denna studie som att lärarna hade uppfattade pojkarnas beteende i klassrummet som mer utmanande.

Det sammanfattande resultatet av litteraturstudien och enkätstudien visar på att läraren och undervisningen har betydelse för pojkars skolresultat. Det resultaten pekar på är att förväntningar, förhållningsätt och arbetssätt påverkar och i viss utsträckning villkorar pojkars möjligheter att lyckas i sina studier. Det mer utmanande beteende och den lägre motivation som många lärare beskriver att pojkar har i klassrummet ställer höga krav på den lärare som leder och organiserar undervisningsprocessen, det vill säga detta fodrar att lärare har en hög didaktisk kompetens.

6 Diskussion

I detta kapitel diskuteras resultaten i de båda studierna i relation till tidigare forskning samt den didaktiska teorin, vilken är denna uppsats teoretiska utgångspunkt. De första avsnitten motsvaras av de två följande forskningsfrågorna: Vilka orsaker till pojkars lägre skolprestationer har tidigare nordisk forskning kunnat identifiera och finns det forsknings-områden som saknas? Hur uppfattar lärare skillnader mellan pojkar och flickor i undervisningssituationen i förhållande till de upp-fattningar om den egna undervisningen som lärare ger uttryck för? Detta följs av en diskussion av uppsatsens mest framträdande resultat utifrån skolprestationer, didaktisk kompetens och didaktiska val. Slutligen förs en diskussion om möjlig framtida forskning.

6.1 Tidigare nordisk forskning och forskningsluckor?

De beskrivningar av pojkar som framträder i de nordiska studierna är relativt samstämmiga med tidigare internationella studier, vilka beskriver pojkar som mer störande och utmanande i klassrummet (Arnesen, 2000; Borg, 2015; Holm, 2010; Jones & Myhill, 2004; Younger et al., 1999). Ett framträdande tema i studierna är att åskådliggöra de socialt villkorande strukturer som finns inom pojkgruppen. Exempel på sådana studier är Asp-Onsjö och Öhrn (2015), Eriksen och Lyng (2017) samt Lahelma (2002). Dessa studier visar dessutom en mer mångfacetterad och komplex bild över vad som orsakar pojkarnas lägre skolprestationer och mindre passande beteende i skolan, än tidigare internationella studier. Flera av studierna visar dessutom att det föreligger ett hårt socialt klimat och ett komplext samspel som många pojkar tvingas hantera för att klara sig både i skolan och i kamratgruppen (Asp-Onsjö & Öhrn, 2015; Eriksen & Lyng, 2017; Huuki et al., 2010; Lyng, 2009). Eriksens och Lyngs (2017) studie visar även att det sociala samspelet mellan pojkar är något många lärare blundar för och ibland till och med deltar i. Asp-Onsjö och Öhrn och Lyng problematiserar detta ytterligare då de påvisar att det framförallt är framgångsrika och populära (medelklass) pojkar som får positiv uppmärksamhet, vilket de menar ytterligare kan förstärka och reproducera maktstrukturerna inom pojkgruppen.

De nyare nordiska studierna visar även att äldre förklaringsmodeller av pojkars skolprestationer kanske inte längre har samma förklaringsvärde. Ett exempel är den diskurs som finns om pojkars anti-skolkultur, där nya studier visar att både pojkar och flickor är medvetna om betydelsen av goda studie-

resultat och strävar efter dessa (Jonsson, 2014). Trots att nyare studier ytterligare problematiserar pojkars skolsituation och visar på en mer nyanserad och komplex bild än tidigare studier, kan den beskriva utgångspunkten i egenskaper och förutsättningar hos pojkgruppen eller hos individuella pojkar, få till konsekvens att analysen blir för begränsad och fragmentarisk. Det vill säga om svaret på vad som ger upphov till prestations- och betygsskillnaderna företrädesvis söks hos pojkarna, kommer svaret huvudsakligen identifieras hos eleverna. Detta kan innebära att de orsaker till könsskillnaderna som möjligen kan relateras till undervisningen och klassrummets lärmiljö förblir dolda. Detta ensidiga och begränsade fokus visar således på behovet av ytterligare studier som vidgar förståelsen för de skillnader som uppkommer i skolan.

En tendens som framträder i analysen är att det under de senaste åren publicerats många fler studier än tidigare, vilket kan tyda på att det ökade intresse som finns från myndigheter, organisationer och andra aktörer inom det sociala välfärdssystemet även finns inom forskningsfältet (exempelvis Barnombudsmannen, 2015; Eriksen & Lyng, 2017; Huuki et al., 2010; Skolinspektionen, 2016; Skolverket, 2009). I genomgången av den nordiska forskningen framträder trots det ökade antalet studier, områden där få studier gjorts. Det är framförallt studier som undersöker pojkars skolprestationer i relation till den undervisning som de får som saknas. Utifrån det faktum att skillnaderna i skolprestationer är konstanta och i viss utsträckning ökande trots omfattande forskning om orsakerna bakom, tyder detta på att det finns aspekter av fenomenet som saknas. Mot bakgrund av den tidigare beskrivna forskningsluckan och behovet av en mer holistisk bild bör sökljuset riktas emot andra fenomen och förklaringsmodeller av pojkars skolprestationer.

6.2 Skillnader i uppfattningar mellan pojkar och flickor i förhållande till de didaktiska valen?

Lärarna i denna studie uppfattar att de bemöter och förhåller sig på samma sätt mot pojkar som mot flickor i skolan och i klassrummet. Liknande lärarpuppfattningar visar Younger et al. (1999) studie, där lärarna upplevde att de behandlade pojkar och flickor lika, samtidigt som observationerna i studien visade att lärarna bemötte flickor på ett mer positivt och för deras lärande mer stödjande sätt samtidigt som interaktionerna med pojkarna oftare hade syftet att kontrollera deras klassrumsbeteende. Hur lärarna i enkätstudien gör i praktiken kan denna studie inte uttala sig om, men deras

uppfattningar tyder dock på att det även i denna lärargrupp finns olika förväntningar på pojkar och flickor, både avseende deras skolprestationer och deras beteenden i klassrummet.

Utöver de ovan beskriva föreställningarna om pojkarna, framträdde i analysen också ett samband mellan lärarnas uppfattningar om elevernas motivation och förmåga att arbeta självständigt samt en förståelse för lärares förväntningar på elever. Analysen visade att det fanns en relation mellan uppfattningar om pojkars sämre förståelse av lärarnas förväntningar och sämre förmåga att arbeta självständigt samt uppfattningar om pojkars lägre motivation. En möjlig tolkning av detta samband som baseras även på tidigare studier (Rubie- Davies, 2010; Younger et al., 1999) är att det kan vara förmågan att uppfylla lärarens förväntningar, arbeta självständigt och kanske enskilt som avgör om eleven uppfattas motiverad eller inte. Om detta samband stämmer riskerar således pojkars omedvetenhet och klassrumsbeteende leda till att lärare får lägre förväntningar på deras skolprestationer. Detta kan även jämföras med resultaten i Lunabbas (2013), samt Younger et als. (1999) studier som också visar på föreställningar hos lärare som kan utgöra begränsningar för framförallt pojkar. Utifrån det identifierade sambandet uppkommer också frågan om lärarnas lägre förväntningar på pojkarnas skolarbete i viss utsträckning också kan bidra till och möjligen förstärka det agerande i klassrummet som lärarna redan uppfattar som utmanande. Särskilt betydelsefullt blir i så fall förväntningarna utifrån denna studies antagande om att lärarnas föreställningar påverkar deras handlande i klassrummet samt utifrån de studier som visar på betydelsen av höga förväntningar. Därtill förstärks också sambandets relevans av de studier som visar att elever som uppfattas högpresterande bemöts mer stödjande än de elever som uppfattas vara lågpressterande (Brophy & Good, 1970; Hattie, 2009; Rubie- Davies, 2010). Konsekvensen skulle således kunna bli att det uppstår en ond cirkel där lärarnas låga förväntningar möjligen förstärker pojkarnas mer utmanande beteende, vilket ytterligare kan dämpa lärarnas förväntningar på pojkarna och således utgöra en betydande begränsning för pojkarnas lärande.

Lärarna hade dock generellt sett höga tankar om sin egen undervisning och de anpassningar de gör i klassrumsarbetet för att möta elevernas olika behov. På frågor om undervisningsmetoder uppgav lärarna att genomgångar med helklass är det vanligaste sättet att undervisa följt av enskilt arbete. Enkätstudien visar också att arbetssätt som kan betraktas som mer elevaktiva och som forskning visar är mer gynnsamma för många pojkar (Dunn & Dunn, 1999), till exempel att arbeta i par, arbeta i grupper eller arbeta med surfplattor

eller datorer används mer begränsat, eller endast vid några tillfällen i veckan. Lärarnas beskrivningar av undervisningen för tankarna till relativt traditionella lektioner som inleds med en genomgång där läraren introducerar och ger instruktioner om arbetet, för att sedan följas av att eleverna ska arbeta enskilt med individuella uppgifter. Enskilt arbete menar Carlgren (2015), Vinterek (2006) och Zimmerman (2018) ställer höga krav på förmåga till självdisciplin och självständighet hos den enskilde eleven, något som lärarna i enkäten uppgav att många pojkar har svårt med. I relation till den undervisning som beskrivs i enkäten, där enskilt arbete frekvent förekommer, kan lärarnas uppfattningar om pojkarnas mer utmanande beteende möjligen vara en bekräftelse på denna svårighet. Detta är en svårighet som således kan komma till uttryck i det som lärarna uppfattar som lägre motivation, lägre självständighet och mindre intresse hos pojkarna för arbetet i klassrummet. Det vill säga att det enskilda arbetet, som undervisningsmetod, framträder som en möjlig förklaring till beteendet pojkarna uppvisar i klassrummet och således kan arbetsättet utgöra en begränsning för pojkarnas lärande.

Emellertid, kan lärarnas uppfattningar om och val av undervisningssätt också tyda på en kultur i klassrummet som innebär att läraren eftersträvar att eleverna ska sitta stilla tysta och arbeta med de uppgifter läraren inledningsvis introducerat, det vill säga en "sitt- still- och- var- tyst- kultur". Utifrån de svar som lärarna gav i enkäten, kan det ge intrycket av att flickorna förstår och hanterar denna "kultur" bättre än pojkarna. Resultatet kan också tolkas som att flickorna i högre grad bekräftar lärarnas didaktiska val och uppfattningar om att det ska vara tyst i klassen medan pojkarnas beteende i högre grad utmanar dem.

Sammanfattningsvis kan denna studies resultat tyda på att det finns möjliga förklaringar till pojkars skolprestationer och klassrumsbeteenden i lärares uppfattningar, föreställningar och i den undervisning de möter. Resultatet kan tyda på att pojkars mer utmanande beteenden ytterligare kan förstärka lärarnas redan låga förväntningar, vilket således kan påverka deras skolprestationer negativt. Resultatet tyder dessutom på att det mer utmanande beteendet måste ses i relation till den undervisning pojkarna möter, vilken till stor del uppges bestå av helklassgenomgångar och enskilt arbete. Det enskilda arbetet kan också möjligen bidra till att många pojkar får svårt att göra det som förväntas av dem. Detta innebär att det ibland kan vara valet av undervisningsmetod som utgör grunden till det beteende bland pojkar i klassrummet, som många lärare uppfattar utmanande.

6.3 Skolprestationer, didaktisk kompetens och didaktiska val – en diskussion om de mest framträdande resultaten

Tidigare forskning och didaktisk teori med den didaktiska triangeln (se figur 3) som utgångspunkt placerar läraren i centrum för undervisnings- och lärandeprocessen. Utifrån det didaktiska synsättet där det är läraren som styr och skapar förutsättning för elevernas lärande (Nias, 1987; Wahlström, 2015), har lärares didaktiska kompetens och didaktiska val fått en särskild betydelse i denna uppsats. Detta bygger på ett antagande om att lärarnas uppfattningar och föreställningar påverkar deras planering och genomförande av undervisningen, vilket utifrån detta resonemang, påverkar pojkars och flickors skolprestationer olika (Clark & Peterson, 1984; Scherp & Scherp, 2016; Weick, 1995).

Didaktisk kompetens är den kompetens som tydligast visar på relationen mellan lärares undervisning och elevers lärande. Det är en kompetens hos läraren som bygger på kunskap, förmågor och attityder i förhållande till den undervisning som de ska planera och genomföra, kompetens som i didaktisk mening framförallt synliggör lärares ledarskap och förmåga att skapa en tillgänglig och stödande lärmiljö (Nordenbo, et al., 2008; Pennlert, 2013). Utifrån uppsatsens syfte blir de kunskaper, färdigheter och attityder lärarna ger uttryck för särskilt betydelsefulla i relation till de lågpresterande pojkarnas skolprestationer och lärande.

Både enkäten och den tidigare nordiska forskningen visar att det finns skillnader i uppfattningar om pojkar och flickor (attitydaspekten). Detta är skillnader i uppfattningar, som tidigare diskuterats, vilka kan få negativa konsekvenser för pojkarnas prestationer i skolan. Samtidigt framträder också i resultatet något som kan tolkas som en brist på överensstämmelse då lärarna uppger att de gör stora ansträngningar för att anpassa undervisningen till elevgruppen, men till detta använder arbetssätt som många pojkar har svårt med. I relation till den övergripande didaktiska kompetensen som visar sig i hur undervisningen iscensätts och anpassas för att göra ämnet tillgängligt för alla i elevgruppen (Wahlström, 2015), kan således de didaktiska valen vara ett uttryck för otillräckliga kunskaper och en begränsad handlingsberedskap (kunskapsaspekten och förmågeaspekten) som således kan påverka den didaktiska kompetensen.

I denna licentiatuppsats problematiseras betydelsen av lärarens didaktiska val för pojkars skolprestationer, val som grundas i och påverkas av den kunskap, föreställningar och attityder lärare har om pojkar och flickor, en

didaktisk kompetens som kan antas påverka lärarens agerande i klassrummet och därmed också pojkarnas lärande. Vidare kan också frågan ställas om lärarnas uppfattningar speglar verkliga skillnader mellan pojkar och flickor i klassrummet eller om dessa skillnader i stor utsträckning är uttryck för lärares omedvetna och schablonmässiga föreställningar om pojkar och flickors beteenden (Mørck, 2003; Tsouroufli, 2002). Detta kan dels vara föreställningar som gör att beteenden inte tas på allvar (Lunabba, 2013), dels vara föreställningar där orsaken till olika beteenden förläggs hos eleverna och inte ses i relation till undervisningspraktiken. Att lärares kunskaper om genuskillnader och pojkars och flickors olika behov är otillräckliga är inget nytt, då tidigare forskning visat att lärare generellt har liten medvetenhet om sin egen praktik och sina egna värderingar i detta avseende, samt att lärare upplever att de behandlar pojkar och flickor lika, trots att observationer visar det motsatta (Mørck, 2003; Younger et al., 1999). De stora ansträngningar lärarna uppgav att de gjorde för att anpassa undervisningen till elevernas förutsättningar och behov kan utöver att visa en kunskapsbegränsning, tyda på en diskrepans mellan lärares uppfattningar av vad de gör och hur de sedan uppger att de agerar i klassrummet. Detta kan också utgöra ytterligare belägg för den potentiella begränsning i den didaktiska kompetensen som tidigare diskuterades. Måhända tyder också begränsningen på en omedvetenhet om vilka krav som skolans kompensatoriska uppdrag ställer på undervisningen utifrån ett likvärdighets- och jämställdhetsperspektiv. Det skulle i så fall vara en omedvetenhet som kan påverka skolprestationerna hos många pojkar och utgöra en begränsning för pojkarnas lärande.

6.4 Framtida forskning

Utifrån resultatet av denna studie kan denna licentiatuppsats ses som ett inlägg i diskussionen om likvärdighet och jämställda villkor i skolan och i klassrummet. Studien kan också ses som en diskussion om relationen mellan undervisning, villkor i lärmiljön och framförallt lågpresterande pojkars skolprestationer. Lågpresterande pojkar är en elevgrupp som bör uppmärksammas i högre utsträckning när elevers resultat diskuteras generellt och särskilt när likvärdighet- och jämställdhetsfrågor diskuteras. Detta är angeläget så att den kunskap som finns om pojkars och flickors olika förutsättningar och behov i högre utsträckning ska tas i beaktande när undervisningen planeras och iscensätts men också när resurser till och i skolan fördelas.

Med utgångspunkt i antagandet om att lärares uppfattningar om pojkar påverkar deras agerande i klassrummet framträder några utvecklingsområden: Ett är behovet av en ökad medvetenhet om pojkar och flickors olika lärstrategier och hur de kommer till uttryck i klassrummet. Ett annat är behovet av att kritiskt granska undervisningspraktiken med syfte att förstå vad som kan utjämna eller helt suddas ut skillnaderna i skolprestationer mellan pojkar och flickor.

Ett synnerligen viktigt forskningsområde som framträtt i denna studie är att se på olika "grupper" inom pojkgruppen, exempelvis låg- medel- och högpresterande pojkar samt den intersektionalitet som den tidigare forskningen pekar på. Hur kommer den till uttryck i klassrummet och hur möter lärarna de allt mer heterogena elevgrupperna i undervisningen? Utifrån ett elevperspektiv skulle det vara intressant att undersöka om det finns skillnader och likheter gällande vilka strategier pojkar svarar bättre och sämre på inom varje undergrupp.

Den framtida forskningen kan designas utifrån olika teoretiska perspektiv och metodologiska ansatser, men utifrån de områden som ringas in i denna studie är det angeläget att genomföra observationer i klassrummet för att få syn på lärares didaktiska val i relation till pojkars och flickors lärstrategier. Vidare skulle intervjuer och elevenkäter kunna fånga upp elevgruppernas egna uppfattningar och upplevelser av undervisningspraktiken, vilket ytterligare skulle bredda förståelsen för fenomenet.

Annan viktig framtida forskning är interventionsstudier om olika lär- och undervisningsstrategier för pojkar och flickor. I det sammanhanget kan det vara relevant att sätta olika skolämnen i fokus. Föreligger exempelvis skillnader i språk jämfört med naturvetenskapliga ämnen? Finns det skillnader mellan olika åldersgrupper av pojkar?

Sammanfattningsvis kan samtliga tankar om möjliga framtida studier sägas ha en gemensam nämnare, nämligen klassrummet och undervisningspraktiken. Det vill säga att i framtida studier rikta sökljuset mot nya, ännu inte upplysta områden för att få veta mer om vad som villkorar och skapar förutsättningar för pojkars skolprestationer.

7 Referenser

- Adler, P. A., Kless, S. J., & Adler, P. (1992). Socialization to gender roles: Popularity among elementary school boys and girls. *Sociology of education*, 65(3), 169-187.
- Altermatt, E. R., Jovanovic, J., & Perry, M. (1998). Bias or responsivity?: Sex and achievement-level effects on teachers' classroom questioning practices. *Journal of Educational Psychology*, 90(3), 516- 527.
- Andersen, F. Ø., Nissen, P., & Poulsen, L. (2016). Inclusion of marginalized boys: A survey of a summer school using positive psychology interventions. *Journal of Educational Issues*, 2(1), 231-247.
- Andreasson, I. (2007). *Eleoplanen som text-om identitet, genus, makt och styrning i skolans elevdokumentation*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet,
- Andersson, K., Nehlin, A., Mehek, M., & Zulmir, B. (2010). *Barns perspektiv på jämställdhet i skolan- en kunskapsöversikt*. DEJA-Delegationen för jämställdhet i skolan.
- Arnesen, A. L. (2000). Masculinities and Ethnicities at Play: A discourse analysis of conflict in a Norwegian classroom. *Pedagogy, Culture and Society*, 8(2), 157-172.
- Asp-Onsjö, L. (2006): *Åtgärdsprogram- dokument eller verktyg?: En fallstudie i en kommun*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet
- Asp-Onsjö, L., & Öhrn, E. (2015). To pass the test: The timing of boy' s parallel positioning. *Education Inquiry*, 6(2), 141–157.
- Augustsson, G., & Boström, L. (2016). Teachers' leadership in the didactic room: A systematic literature review of international research. *Acta Didactica*, 10(3), 1–19.
- Barnombudsmannen. (2015). *Könsskillnader i skolresultat och psykisk ohälsa*. Temarapport Max, 18–2015.
- Björnsson, M. (2005). *Kön och skolframgång: Tolkningar och perspektiv*: Myndigheten för skolutveckling Stockholm.
- Borg, E. (2015). Classroom behaviour and academic achievement: How classroom behaviour categories relate to gender and academic performance. *British Journal of Sociology of Education*, 36(8), 1127–1148.

- Boström, L. (2004). *Lärande & metod: Lärstilsanpassad undervisning jämfört med traditionell undervisning i svensk grammatik*. Diss. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.
- Boström, L. (2013). Hur lär sig elever på sex olika yrkesprogram?: En studie om skillnader och likheter i lärstilar. *Utbildning & Lärande*, 7(1), 48-60.
- Boström, L., Damber, U., & Ivarsson, L. (2010). Ämnesdidaktisk forskning med relevans för språkdiraktik; teoretiska utgångspunkter, empiriska iakttagelser samt didaktiska konsekvenser: Vad har vi fått veta, hur, varför och hur kan vi använda oss av kunskaperna?. In *ASLA 2010*, (44-60).
- Brophy, J. E., & Good, T. L. (1970). Teachers' communication of differential expectations for children's classroom performance: Some behavioral data. *Journal of Educational Psychology*, 61, 365-374.
- Carlgren, I. (2015). *Kunskapskulturer och undervisningspraktiker*. Juva: Daidalos.
- Clark, C. M., & Peterson, P. L. (1984). *Teachers' Thought Processes. Occasional Paper No. 72*. The Institute for Research on Teaching. Michigan State University
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Comenius, J. A. 1657/1999. *Didactica Magna. Stora undervisningsläran*. Lund: Studentlitteratur.
- Connell, R. (1995). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press
- Damber, U. (2012). Equity and models of literacy in a diverse world. *Issues in educational research*, 22(1), 36-46.
- Darling-Hammond, L. (2000). Teacher quality and student achievement. *Education policy analysis archives*, 8, (1).1-44
- Djurfeldt, G., Larsson, R., & Stjärnhagen, O. (2003). Statistisk verktygslåda-samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder. Lund: Studentlitteratur.
- Dunn, R., & Dunn, K. (1999). *The complete guide to the Learning Style in Service System*. Boston: Allyn & Bacon.

- Eliasson, N., Sørensen, H., & Karlsson, K. G. (2016). Teacher–student interaction in contemporary science classrooms: Is participation still a question of gender? *International Journal of Science Education*, 38(10), 1655-1672.
- Epstein, D., et al. (1998). Schoolboy frictions: feminism and 'failing' boys. I Epstein, D. (red). *Failing boys?: Issues in gender and achievement*. McGraw-Hill Education (UK).
- Eriksen, I. M., & Lyng, S. T. (2018). Relational aggression among boys: Blind spots and hidden dramas. *Gender and Education*, 30(3), 396–409.
- Evalueringsinstitut, D. (2005). Køn, karakterer og karriere: Drenges og pigers præstationer i uddannelse. *Hentet*, 13, 14.
- Francis, B., Skelton, C., & Read, B. (2010). The simultaneous production of educational achievement and popularity: How do some pupils accomplish it? *British Educational Research Journal*, 36(2), 317-340.
- Frosh, S., Phoenix, A., & Pattman, R. (2001). *Young masculinities: Understanding boys in contemporary society*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Gidlund, U (2018). *Discourses of Including Students with Emotional and Behavioural Difficulties (EBD) in Swedish Mainstream Schools*. Diss. Sundsvall: Mittuniversitet
- Gordon, T., Lahelma, E., Lyytinen, H., Niemivirta, M., Scheinin P., Siimes, M. A. (2004). *Skola–køn–inlärningsresultat*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Granström, K. (2012). Tre aspekter på lärares ledarskap i klassrummet. I Berg, Sundh & Wede (red). *Lärare som ledare: I och utanför klassrummet*, 29-47. Lund: Studentlitteratur.
- Grönlund, Å. (2014). *Att förändra skolan med teknik: Bortom "en dator per elev"*. Örebro: Örebro universitet.
- Gustavsson, J. (2014) De framgångsrika pojkarna. I Öhrn, E., & Holm, A (red). *Att lyckas i skolan*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Hagen, A., & Skule, S. (2004). *Det norske kompetansemarkedet: En oversikt og analyse* (Vol. 461). Oslo: Forskningsstiftelsen FAFO.

- Halldórsson, A. M., & Ólafsson, R. F. (2009). The case of Iceland in PISA: Girls' educational advantage. *European Educational Research Journal*, 8(1), 34–53.
- Hattie, J. A. C. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London: Routledge
- Haug, P. (1999). Formulation and realization of social justice: The compulsory school for all in Sweden and Norway. *European Journal of Special Needs Education*, 14(3), 231-239.
- Henriksson, W. (2008). *Statistik: icke-parametriska metoder*. Umeå: Institutionen för beteendevetenskapliga mätningar. Umeå Universitet.
- Holm, A.-S. (2008). *Relationer i skolan: En studie av femininiteter och maskuliniteter i år 9*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet,
- Holfve-Sabel, M. A. (2011). Gender attitudes in school have changed mainly in peer relational factors over a period of 35 years. *Gender and Education*, 23(1), 73–86.
- Hopia, H., Latvala, E., & Liimatainen, L. (2016). Reviewing the methodology of an integrative review. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 30(4), 662–669.
- Hopland, A. O., & Nyhus, O. H. (2016). Learning environment and student effort. *International Journal of Educational Management*, 30(2), 271–286.
- Hopmann, S. (1997). Wolfgang Klafki och den tyska didaktiken. In M. Uljens (Ed.). *Didaktik*, 198-214. Lund: Studentlitteratur.
- Hooper, C. J., Luciana, M., Conklin, H. M., & Yarger, R. S. (2004). Adolescents' performance on the Iowa Gambling Task: Implications for the development of decision making and ventromedial prefrontal cortex. *Developmental psychology*, 40(6), 1148–1158.
- Hugo, M. (2006) *Liv och lärande i gymnasieskolan: En studie om elevers och lärares erfarenheter i en liten grupp på gymnasieskolans individuella program*. Diss. Jönköping: Högskolan för Lärande och Kommunikation.
- Huuki, T., Manninen, S., & Sunnari, V. (2010). Humour as a resource and strategy for boys to gain status in the field of informal school. *Gender and Education*, 22(4), 369–383.

- Håkansson, J., & Sundberg, D. (2012). *Utmärkt undervisning: Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm Natur och kultur.
- Högberg, R. (2009). *Motstånd och konformitet: Om manliga yrkeslevers liv och identitetsskapande i relation till kärnämnen*. Diss. Linköping: Linköpings universitet.
- Ingvar, M. (2010). *Biologiska faktorer och könsskillnader i skolresultat: Ett diskussionsunderlag för Delegationen för jämställdhet i skolans arbete för analys av bakgrunden till pojkars sämre skolprestationer jämfört med flickors*. Fritzes Offentliga Publikationer
- Jackson, C. (2006). *Lads and Ladettes in school: Gender and a fear of failure*. Maidenhead, Berks, Open University Press.
- Jackson, C., & Nyström, A. S. (2015). 'Smart students get perfect scores in tests without studying much': Why is an effortless achiever identity attractive, and for whom is it possible? *Research Papers in Education*, 30(4), 393–410.
- Jank, W., & Meyer, H. (1997). Sambandet mellan didaktisk teorikunskap och handlingskompetens. I Uljens, M., (red.) *Didaktik*, 35-46. Lund: Studentlitteratur.
- Jones, S. M., & Dindia, K. (2004). A meta-analytic perspective on sex equity in the classroom. *Review of educational research*, 74(4), 443-471.
- Jones, S., & Myhill, D. (2004). 'Troublesome boys' and 'compliant girls': Gender identity and perceptions of achievement and underachievement. *British Journal of Sociology of Education*, 25(5), 547–561.
- Jonsson, R. (2014). Boys' anti-school culture? Narratives and school practices. *Anthropology & Education Quarterly*, 45(3), 276–292.
- Kaplan, A., Gheen, M., & Midgley, C. (2002). Classroom goal structure and student disruptive behaviour. *British journal of educational psychology*, 72(2), 191-211.
- Kelly, A. (1988). Gender differences in teacher-pupil interactions: A meta-analytic review. *Research in education* (39), 1-24.

- Künzli, R. (2000). German Didaktik: Models of representation, of intercourse, and of experience. In I. Westbury, S. Hopmann, & K. Riquarts (Eds.), *Teaching as a reflective practice: The German Didaktik tradition* (pp. 41-54). Mahwah, N.J.: L. Erlbaum Associates.
- Kärnebro, K. (2013). *Plugga stenhårt eller vara rolig?: Normer om språk, kön och skolarbete i identitetsskapande språkpraktiker på fordonsprogrammet*. Diss. Umeå: Umeå Universitet
- Lahelma, E. (2002). Gendered conflicts in secondary school: Fun or enactment of power? *Gender and Education*, 14(3), 295–306.
- Lahelma, E., Arnesen, A.-L., & Öhrn, E. (2008). Travelling discourses on gender and education : The case of boys' underachievement. *Nordisk Pedagogik*, (1), 1–14.
- Lenroot, R. K., Gogtay, N., Greenstein, D. K., Wells, E. M., Wallace, G. L., Clasen, L. S., et al. (2007). Sexual dimorphism of brain developmental trajectories during childhood and adolescence. *Neuroimage*, 36(4), 1065–1073.
- Lentz, L. (2006). *Läsefärdigheter i Norden-Studie 4*. Nordic Council of Ministers.
- Luke, A. (1994). *The social construction of literacy in the primary school*. Sydney: Macmillan Education AU.
- Lunabba, H. (2013). *När vuxna möter pojkar i skolan–insyn, inflytande och sociala relationer*. Diss. Helsingfors Helsingfors Universitet..
- Lundgren, A. S. (2000). *Tre år i g: Perspektiv på kropp och kön i skolan*. Diss. Umeå: Umeå Universitet.
- Lyng, S. T. (2009). Is There More to "Antischoolishness" than Masculinity?: On Multiple Student Styles, Gender, and Educational Self- Exclusion in Secondary School. *Men and Masculinities*, 11(4), 462-487. doi:10.1177/1097184X06298780
- Löfström, Å. (2012). *Betygsgapet mellan flickor och pojkar-konsekvenser för framtidens arbetsmarknad*: Stockholm: Statsrådsberedningen, Regeringskansliet.
- Mac an Ghail, M. (1994). *The making of men: Masculinities, sexualities and schooling*. New York: McGraw-Hill Education.

- McWilliam, R.A, Scarborough, A.A, & Kim, H. (2003). Adult Interactions and Child Engagement. *Early Education and Development* 14(1), 7–28.
- Myhill, D. (2002). Bad Boys and Good Girls? Patterns of Interaction and Response in Whole Class Teaching. *British Educational Research Journal*, 28(3), 339-352.
- Mørck, Y. (2003). Narratives of the intersections of masculinities and ethnicities in a Danish high school class. *Nora: Nordic Journal of Women's Studies*, 11(2), 111-120.
- Nordenbo, S. E., Søgaaard Larsen, M., Tiftikçi, N., Wendt, R. E., & Østergaard, S. (2008). Lærerkompetencer og elevers læring i førskole og skole. *Et systematisk review utført for kunnskapsdepartementet, Oslo*.
- Nias, J. (1987). *Seing Anew: Lärarnas teorier om handling* . Deakin University Press: Deakin University.
- Niemivirta, M. (2004). Skillnader mellan flickor och pojkar i inlärningsmotivation. I Gordon et al., (red) *Skola-kön-inlärningsresultat*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- OECD. (2018). *PISA 2015. Results in focus*. Hämtad från <https://www.oecd.org/pisa/pisa-2015-results-in-focus.pdf>
- OECD (2015), *The ABC of Gender Equality in Education: Aptitude, Behaviour, Confidence*, PISA, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264229945-en>
- Osterman, K. F. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of educational research*, 70(3), 323-367.
- Pallant, J. (2013). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. London: McGraw-Hill Education
- Patrick, H., Kaplan, A., & Ryan, A. M. (2011). Positive Classroom Motivational Environments : Convergence between Mastery Goal Structure and Classroom Social Climate. *Journal of Educational Psychology*, 103(2), 367-382. doi:10.1037/a0023311
- Pennlert, L. Å. (2013). Visible teaching? Perspectives on teaching and teaching competence. *Didaktisk Tidskrift*, 23(1), 513-528.
- Petersson, K. M., Silva, C., Castro-Caldas, A., Ingvar, M., & Reis, A. (2007). Literacy: A cultural influence on functional left-right differences in the inferior parietal cortex. *Eur J Neurosci*, 26(3), 791–799.

- Rosén, M. (1995). Gender Differences in Structure, Means, and Variances of Hierarchically Ordered Ability Dimensions. *Learning and Instruction*, 5(1), 37-62.
- Rosén, M. (2014). Utvärdering av metoder i hälso-och sjukvården: En handbok. Stockholm: SBU–Statens beredning för medicinsk utvärdering. Från www.sbu.se/globalassets/ebm/metodbok/sbushandbok.pdf.
- Rosenthal, R., & Jacobson, L. (1968). Pygmalion in the classroom: Teacher expectation and pupils' intellectual development. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Rubie-Davies, C. M. (2010). Teacher expectations and perceptions of student attributes: Is there a relationship?. *British Journal Of Educational Psychology*, 80(1), 121-135.
- Russell, C. L. (2005). An overview of the integrative research review. *Progress in Transplantation*, 15(1), 8-13.
- Rutter, M., Caspi, A., Fergusson, D., Horwood, L. J., Goodman, R., Maughan, B, et al. (2004). Sex differences in developmental reading disability: new findings from 4 epidemiological studies. *Jama*, 291(16), 2007-2012.
- Sandell, A. (2007). *Utbildningssegregation och självsortering. Om gymnasieval, genus och lokala praktiker*. Diss. Malmö Malmö Högskola.
- Sax, L. J., Gilmartin, S. K., & Bryant, A. N. (2003). Assessing response rates and nonresponse bias in web and paper surveys. *Research in higher education*, 44(4), 409-432.
- Scherp, H., & Scherp, G.-B. (2016). *Kvalitetsarbete Och Analys: För Lärande I Skola Och Förskola*. Lund: Studentlitteratur.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sinnes, A. (2006). Approaches to gender equity in science education: Three alternatives and two examples. *African Journal of Research in Mathematics, Science and Technology Education*, 10(1), 1-12.
- Skolinspektionen (2016). *Tematisk analys Utmaningar i undervisningen. Många elever behöver mer stimulans och utmaningar*. Dnr: 40-2016:6874
- Skolverket (2017). *Skolverkets lägesbedömning 2017. Rapport 421*. Stockholm: Fritzes.

- Skolverket. (2016). *PISA 2015: 15-åringars Kunskaper I Naturvetenskap, Läsförståelse Och Matematik*.
- Skolverket (2012). *Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid.. Rapport 374*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. 2011. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2009). *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2006). *Vad händer med likvärdigheten i svensk skola? En kvantitativ analys av variation och likvärdighet över tid*. Stockholm: Skolverket
- SPSS Statistics for Windows (Version 24.0) [Computer software]. Armonk, NY: IBM Corp.
- Sørensen, N. U. (2010). Pigerne mod drengene. *Unge, køn og uddannelse, Ungdomsforskning*, 5.
- Sorhagen, N. S. (2013). Early teacher expectations disproportionately affect poor children's high school performance. *Journal of Educational Psychology*, 105(2), 465-477.
- SOU (2009). *Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det?* Delbetänkande av DEJA, Delegationen för jämställdhet i skolan. Statens Offentliga Utredningar 2009:64. Stockholm: Fritzes.
- SOU (2010). *Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan*. Statens Offentliga Utredningar 2010:99. Stockholm: Fritzes
- Steinberg, J. (2012). Att leda klassrumshantverket. I Berg, G., Sundh, F. & Wedes, C., (red). *Lärare som ledare: I och utanför klassrummet*. 87-101 Lund: Studentlitteratur.
- Tamhane, A. C., & Dunlop, D. D. (2000). *Statistics and data analysis: From elementary to intermediate* (Vol. 1). New York: Prentice Hall.
- Timperley, H. (2013). *Det professionella lärandets inneboende kraft*. Lund: Studentlitteratur.
- Tsouroufli, M. (2002). Gender and Teachers' Classroom Practice in a Secondary School in Greece. *Gender and Education*, 14(2), 135-147.
- Wallström, A. L. (2017, 20 november) Tjejer överlägsna killar i samarbete. *Svenska dagbladet*. Hämtad från <https://www.svd.se/>

- Vinnerljung, B., Berlin, M., & Hjern, A. (2010). *Socialrapport*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Vinterek, M. (2006). *Individualisering i ett skolsammanhang*. Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Skolverket.
- Wahlström, N. (2015). *Läroplansteori och didaktik*. Lund: Gleerups.
- Weick, K. E. (1995). *Sensemaking in organizations* (Vol. 3). Thousand Oaks: Sage.
- Wentzel, K. R. (2002). Are effective teachers like good parents? Teaching styles and student adjustment in early adolescence. *Child development*, 73(1), 287-301
- Wernersson, I. (2010). Könsskillnader i skolprestationer-idéer om orsaker? (Vol. 51): Stockholm. Fritze.
- Whittemore, R., & Knafl, K. (2005). The integrative review: Updated methodology. *Journal of Advanced Nursing*, 52(5), 546–553.
- Younger, M., Warrington, M., & Williams, J. (1999). The Gender Gap and Classroom Interactions: Reality and rhetoric? *British Journal of Sociology of Education*, 20(3), 325-341. doi:10.1080/01425699995290
- Zimmerman, F. (2018.) *Det tillåtande och det begränsande: En studie om pojkares syn på studier och ungdomars normer kring maskulinitet*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet,
- Yates, L. (2004). *What does good education research look like? Situating a field and its practices*. Maidenhead: Open University Press.
- Yin, R. (2014) *Case Study Research: Design and Methods*. London: Sage
- Öhrn, E. (2004). Exploring gender and change. *Pedagogy, Culture & Society*, 12(1), 141-147. doi:10.1080/14681360400200184
- Öhrn, E., & Holm, A. (2014). *Att lyckas i skolan*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

